

Opinnäytetyö (AMK)

Kuvataide

2020

Elina Lahdenperä

TRAUMAN ILMENTÄMINEN SARJAKUVAN KEINOIN

– Visualisointeja kauhun hetkistä

Elina Lahdenperä

TRAUMAN ILMENTÄMINEN SARJAKUVAN KEINOIN

- Visualisointeja kauhun hetkistä

Trauman ilmentäminen sarjakuvan keinoin - Visualisointeja kauhun hetkistä on kirjallinen opinnäytetyö, jossa analysoidaan kahta sarjakuvateosta sen puitteissa, miten niissä trauman kokemukset on ilmenneet. Teoksia on analysoitu omina yksikköinä ja niistä on pyritty nostamaan esiin sellaisia kuvallisia ilmentymiä, mitkä toistuvat pitkin teosta. Toistuvien kuvallisten ilmentymien kautta on pystytty analysoimaan niiden tarinankerronnallista merkitystä. Opinnäytteessä on avattu omakohtaisia kokemuksia mielenterveyskuntoutujana tai traumaattisten tilanteiden kokijana. Sen myötä teosten analyysissä on sivuttu seksuaalista väkivaltaa ja rankaisukulttuuria. Lähdekirjallisuutena on sarjakuvateosten lisäksi hyödynnetty trauma ja intuitiota käsitteleviä teoksia. Lähteenä on käytetty myös Ylen tuottamaa Sarjakuva elämää-sarjaa.

Trauman ilmentäminen sarjakuvan keinoin - Visualisointeja kauhun hetkistä keskittyy teosanalyysin lisäksi omakohtaisen taiteellisen identiteetin kasvun tarkasteluun. Opinnäyte valottaa niitä reittejä, joiden kautta sarjakuvasta on tullut taiteenlajina se, mitä apuna käyttäen tahtoo ilmentää itseään. Opinnäytteen ei ole tarkoitus toimia oppaana sarjakuvan tekemiselle, vaan esitellä tavan, jonka mukaan yksi sarjakuvantekijä toimii tehdessään sarjakuvia. Osiossa, mikä käsittelee taiteellista työskentelyä, pureudutaan sarjakuvan tekemiseen taiteellisena päättötyönä. Taiteellista opinnäytetyötä tarkastellessa käsitellään sarjakuvan tekemisen prosessia käsikirjoituksesta valmiiden sivujen tussaukseen. Tämän osion yhteydessä esitellään kauhutarjakuvan kärkinimi, japanilainen sarjakuvataiteilija, Junji Ito. Iton töitä analysoidaan yleisesti, mutta keskittyy siihen, miten taiteilija rakentaa kauhulle ominaisia piirteitä kuvallisesti ja tarinankerronnallisesti. Lähteenä Itoa analysoidessa on käytetty videohaastatteluja ja sarjakuvajulkaisuja.

ASIASANAT:

Sarjakuva, autofiktio, trauma, kauhu, analyysi

Elina Lahdenperä

EXPRESSING OF THE TRAUMA BY COMIC BOOK MEANS

-Visualisations of moments of horror

Expression of trauma by comic book means - Visualisations of moments of horror is written thesis analysing two comic works within the framework of how trauma experiences have been manifested in them. The works have been analysed as their own units and have sought to raise such pictorial manifestations which are repeated along the work. Through repeated pictorial manifestations, analysis of their storytelling significance has been made. The thesis has opened firsthand experiences as a mental health rehabilitator or a coauthor of traumatic situations. With that, the analysis of the works has sidestepped sexual violence and a culture of punishment. As source literature, works dealing with trauma and intuition have been utilized in addition to comic book works. Sarjakuvaelämää series produced by Yle has also been used as a source.

Expression of trauma by comic book means - Visualisations of moments of horror focus not only on work analysis but on examining first-hand artistic identity growth. The thesis sheds light on the routes through which the comic has become, as an art genre, what you want to manifest itself. The thesis is not meant to serve as a guide to making a comic, but to present the way that one comic writer acts when making comics. In the section, what deals with artistic working delves into the making of a comic as an artistic headwork. Looking at the artistic thesis, the process of making a comic book is discussed, from the script to the pussy of the finished pages. In conjunction with this section, the top name of the horror comic, Japanese comic artist, Junji Ito, is introduced. Ito's work is commonly analysed, but focusing on how the artist builds features characteristic of horror pictorially and storytelling. Video interviews and comic book publications have been used as sources when analyzing Ito.

KEYWORDS:

Comic strip, autofiction, trauma, horror, analysis

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 ARMO, VALVE EMMI (2017)	8
2.1 Visuaalisia tehokeinoja	8
2.2 Tunteiden kuvauksia	13
3 ISÄ – FATHER, MOISSEINEN HANNERIINA (2013)	29
3.1 Kun isä katoaa	29
3.2 Äidin trauman käsittely	37
3.3 Päähenkilön oma trauman käsittely	43
4 OMA TAITEELLINEN TYÖSKENTELY	51
4.1 Tieni sarjakuvien maailmaan	51
4.2 Käsikirjoittaminen ja hahmosuunnittelu	53
4.3 Sarjakuvan piirtäminen	55
5 LOPUKSI	58
LÄHTEET	59

KUVAT

Kuva 1. Emmi Valve, Armo, 2017. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s.4.	8
Kuva 2. Emmi Valve, Armo, 2017. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s. 3.	8
Kuva 3. Emmi Valve, Armo, 2017. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s. 10.	9
Kuva 4. Emmi Valve, Armo, 2017. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s. 23.	10
Kuva 5. Emmi Valve, Armo, 2017. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s. 128.	10
Kuva 6. Emmi Valve, Armo, 2017. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s. 104.	11
Kuva 7. Emmi Valve, Armo, 2017. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s. 89.	13
Kuva 8. Emmi Valve, Armo, 2017. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s. 58.	14
Kuva 9. Emmi Valve, Armo, 2017. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 92.	14
Kuva 10. Emmi Valve, Armo, 2017. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 93.	14
Kuva 11. Emmi Valve, Armo, 2017. Skannattu kuva sarjakuva-albumista., s. 94.	15
Kuva 12. Emmi Valve, Armo, 2017. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 95.	16
Kuva 13. Emmi Valve, Armo, 2017. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 96.	18

Kuva 14. Emmi Valve, Armo, 2017. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 97.	19
Kuva 15. Emmi Valve, Armo, 2017. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 59.	20
Kuva 16. Emmi Valve, Armo, 2017. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 58.	21
Kuva 17. Emmi Valve, Armo, 2017. Skannattu aukeama sarjakuva-albumista, s 116-117.	23
Kuva 18. Emmi Valve, Armo, 2017. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s. 118.	23
Kuva 19. Emmi Valve, Armo, 2017. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 119.	24
Kuva 20. Emmi Valve, Armo, 2017. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 120.	25
Kuva 21. Emmi Valve, Armo, 2017. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 121.	26
Kuva 22. Hanneriina Moisseinen, Isä – Father, 2013. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s. 7.	29
Kuva 23. Hanneriina Moisseinen, Isä – Father, 2013. Skannattu aukeama sarjakuva-albumista, s. 20-21.	30
Kuva 24. Hanneriina Moisseinen, Isä – Father, 2013. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s. 35.	31
Kuva 25. Hanneriina Moisseinen, Isä – Father, 2013. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s. 44.	32
Kuva 26. Hanneriina Moisseinen, Isä – Father, 2013. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s. 47.	33
Kuva 27. Hanneriina Moisseinen, Isä – Father, 2013. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s. 48, 2020.	34
Kuva 28. Hanneriina Moisseinen, Isä – Father, 2013. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s. 55.	35
Kuva 29. Hanneriina Moisseinen, Isä – Father, 2013. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s. 57.	36
Kuva 30. Hanneriina Moisseinen, Isä – Father, 2013. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s. 59.	37
Kuva 31. Hanneriina Moisseinen, Isä – Father, 2013. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s. 61.	38
Kuva 32. Hanneriina Moisseinen, Isä – Father, 2013. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s. 72.	39
Kuva 33. Hanneriina Moisseinen, Isä – Father, 2013. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s. 73.	40
Kuva 34. Hanneriina Moisseinen, Isä – Father, 2013. Kuvat skannattu sarjakuva-albumista, s. 75.	40
Kuva 35. Hanneriina Moisseinen, Isä – Father, 2013. Kuvat skannattu sarjakuva-albumista, s. 76.	40
Kuva 36. Hanneriina Moisseinen, Isä – Father, 2013. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s. 143.	41
Kuva 37. Hanneriina Moissinen, Isä – Father, 2013. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s. 146.	42
Kuva 38. Hanneriina Moisseinen, Isä – Father, 2013. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s. 148.	42
Kuva 39. Hanneriina Moisseinen, Isä – Father, 2013. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s. 79.	44
Kuva 40. Hanneriina Moisseinen, Isä – Father, 2013. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s. 79.	44
Kuva 41. Hanneriina Moisseinen, Isä – Father, 2013. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s. 131.	45
Kuva 42. Hanneriina Moisseinen, Isä – Father, 2013. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s. 132.	46
Kuva 43. Hanneriina Moisseinen, Isä – Father, 2013. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s. 136.	47

Kuva 44. Hanneriina Moisseinen, Isä – Father, 2013. Kuvat skannattu sarjakuva- albumista, s. 137.	49
Kuva 45. Hanneriina Moisseinen, Isä – Father, 2013. Kuvat skannattu sarjakuva- albumista, s.139.	50

1 JOHDANTO

Kirjallisessa opinäytetyössäni käsittelen trauman kuvausta sarjakuvan keinoin. Valitsin kyseisen aiheen siksi, että olen kiinnostunut sarjakuvan kerronnallisista mahdollisuuksista ja autofiktiivisistä kertomuksista. Olen myös kiinnostunut siitä, miten kuvallinen tarinankerronta kuljettaa tarinaa eteenpäin yhdessä kirjoitetun kertomuksen kanssa. Kirjallinen opinnäytetyö tarjoaa tämän ilmiön tutkimiseen ja syvällisempään opiskeluun oivallisen tilaisuuden. Olen valinnut analysoitavakseni kaksi suomalaista sarjakuvataiteilijaa: Emmi Valveen sekä Hanneriina Moisseisen. Valitsin kyseiset sarjakuvataiteilijat siksi, että heidän teoksensa käsittelevät omakohtaista elämää autofiktiivisesti, koettua traumaa ja sen yhteyttä mielen järkkymiseen.

Moisseiselta tarkastelen Isä – Father-teosta, joka keskittyy Moisseisen omakohtaiseen trauman kokemukseen. Isä – Father-teoksen rooli kirjallisen opinnäytetyöni kannalta on olla näyttämässä omakohtaisen trauman kuvausta ja sitä, miten tekijä on visualisoinut omia tunnetilojaan. Tarkastelen samalla sitä, mitä kuvakerronnallisia ratkaisuja Moisseinen on käyttänyt nivoessaan tarinaa yhteen.

Valveen teos Armo on isossa osassa opinnäytetyössäni. Valveen tapa visualisoida erilaisia tunnetiloja teoksessa, on tarinan kannalta merkittävässä asemassa. Armo-teos käsittelee autofiktiivisesti mielenterveydellisten haasteiden kanssa elämistä sekä raottaa historiaa niiden takana. Armo-teosta tarkastellessani keskityn omakohtaisen trauman ja tietynlaisen ”rankaisukulttuurin” syvällisempään tutkimiseen. Tähän olen ottanut avukseni Soili Haaramon ja Kirsi Palosen toimittaman teoksen Trauman monet kasvot – Psykkinen trauma sisäisenä kokemuksena (2002).

Olen tutustunut Hillary L. Chuten tutkimukseen *Graphic Women - Life Narrative & Contemporary Comics* (2010) edellä mainitsemieni sarjakuvateosten ohella. Kyseessä on sarjakuvatutkimus, mikä käsittelee nykysarjakuvan naissarjakuvataiteilijoiden teoksia. Tutkimus nostaa esiin feministisen sarjakuvan pioneereja kuten Aline Kominsky-Crumb sekä Pheobe Gloeckner. Kominsky-Crumbin ja Gloecknerin teokset keskittyvät seksuaalisen hyväksikäytön kokemuksiin.

Kirjallisen materiaalin ohella olen katsonut kotimaisen dokumenttisarjan Sarjakuvaelämää (Yle Kulttuuri ja Viihde, 2018), joka nostaa esille kahdeksan suomalaisen sarjakuvataiteilijan tekijyyttä. Dokumenttisarjan katsominen toimi hyvänä vertaistukena, omaa tekoprosessia ajatellen. Sarjassa haastateltiin Moisseista ja Valvea juuri niihin sarjakuvateoksiin keskittyen, joita analysoin.

Suomalaisten tekijöiden ohella esittelen opinnäytetyössäni japanilaisen sarjakuvataiteilijan Junji Iton. Hänen teoksiinsa ja tekijyyteensä paneudun osiossa, joka käsittelee omaa taiteellista työskentelyäni sekä taiteellista opinnäytetyötä. Iton tyyli tehdä kauhusarjakuvaa on nostanut hänet yhdeksi nykykauhusarjakuvan ykkösnimistä.

Tekstissäni tulen tarkastelemaan edellä mainitsemieni tekijöiden teoksia erillisinä yksiköinä etsien niistä mielenkiintoisia kuvakerronnallisia seikkoja. Moissesen sekä Valveen teoksissa on havaittavissa toistuvia visuaalisia elementtejä, kun tarkastelussa ovat traumaattiksi mieltämäni tilanteet.

Tuon esille myös oman tekemiseni prosesseja. Taiteellinen työskentelyni on sidoksissa autofiktiivisyyteen, joten tulen avaamaan ajatuksia tämän teeman ympäriltä. Tarkoituksenani ei ole luoda "Näin teet sarjakuvia" -henkistä opasta, vaan tietoisesti tutkia sitä, miten työskentelen ja mitkä motiivit ajavat minua eteenpäin tekijänä.

2 ARMO, VALVE EMMI (2017)

Valve on porvoolainen, vuonna 1984 syntynyt sarjakuvataiteilija. Armo-teos on autofiktiivinen sarjakuva-albumi, joka kertoo kertomuksen mielenterveydellisten haasteiden kanssa.

2.1 Visuaalisia tehokeinoja

Kuva 1. Emmi Valve, Armo, 2017. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 4.

Kuva 2. Emmi Valve, Armo, 2017. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 3.

Teos alkaa kertojan esittelyllä. Albumin ensimmäisillä sivuilla päähenkilö pohtii omaa menneisyyttään tutkiessaan vanhoja päiväkirjojaan (kuva 1 ja kuva 2). Valveen tunnistettava tyyli tulee esille jo ensimmäisillä sivuilla. Hän on käyttänyt sarjakuvassaan työvälineenä tussimustetta, jonka hän työvälineenä hallitsee hyvin. Sivuilla on paljon erilaisia väriläiskä, jotka levitessään saavat minut lukijana ajattelemaan omakohtaista kokemuspohjaa siitä, kun mieli järkkyy (kuva 3). Samalla levinneet mustealueet luovat minulle mielikuvaa siitä, miten arvaamaton ja jokseenkin hallitsematon mieli on, kun se järkkyy.

Kuva 3. Emmi Valve, Armo, 2017. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 10.

Tarinan alussa päähenkilö istuu terapeutin vastaanottohuoneessa, hän on turhautunut eikä oikein osaa tai tahdo vastata kysymyksiin. Levinneiden mustealueiden kautta

peilaan jälleen kuvallista kerrontaa omakohtaiseen kokemukseen siitä, miten hankalaa ja jokseenkin pakotettua kyseisessä tilanteessa oleminen on (kuva 3). Avun vastaanottaminen ei ole helppoa, vaikka tietäisi tarvitsevänsä apua.

Tarina jatkuu erilaisten kokemusten muistelulla, kuten sillä miten ulkopuolisena päähenkilö on pitänyt itseään lapsena. Hän koki, että lasten leikit tuntuivat samalla tutuilta, mutta myös siltä kuin olisi katsonut vierasta maailmaa.

Kuva 4. Emmi Valve, Armo, 2017. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 23.

Kuva 5. Emmi Valve, Armo, 2017. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 128.

Valve nostaa esiin ensimmäisen ahdistuskohtauksen, jonka päähenkilö sai lapsena (kuva 4). Valve on valinnut punaiset salamet osoittamaan ruudussa sen, milloin henkilö havahtuu tilassaan tapahtuvaan muutokseen. Samaa tehokeinoa Valve käyttää myöhemmin tarinassa, kun päähenkilö on kasvanut aikuiseksi ja on saamassa ahdistuskohtauksen (kuva 5). Valintana punaiset salamet ovat lukijalle kuin suuntaviittoja, sillä ne osoittavat suoraa hahmoa, joka kokee jotain uutta. Suuntaviittojen avulla lukija väistämättäkin kiinnittää erityistä huomiota hahmon ilmeiden ja eleiden muutoksiin tulevissakin ruuduissa. Tämä saa heräteltyä lukijan seuraamaan aktiivisemmin kuvallista kerrontaa. Seuraavissa ruuduissa kasvava kauhu on kuvattu tummenevana mustana pilvenä. Ahdistuksen visualisointina raskas musta pilvi toimii luomassa kokonaisvaltaista, kasvavaa huolta, joka liittyy ahdistuskohtauksen oireistoon (Huttunen, 2018).

Kuva 6. Emmi Valve, Armo, 2017. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 104.

Erityisenä esimerkkinä ansiokkaasta mustan käytöstä tehokeinona tahdon nostaa esiin kohtauksen, jossa päähenkilö on tarinan edettyä jälleen terapeutin vastaanottohuoneessa. Hän pohtii puhekuplassa, voiko hän tuoda omaa sairauttaan terapeutin luokse, sillä pelkää sen likaavan terapeutin huoneen, jopa tämän henkilökohtaisen elämän. Ruuduissa on etenevästi odotushuoneesta seuraava musta vana, joka lopulta muuttuu katosta valuvaksi mustaksi limaksi. Kun päähenkilö on päässyt vastaanottohuoneeseen, alkaa musta valua hänen nenästään ympäri huonetta (kuva 6). Kohtaus katkeaa

odotushuoneessa odottavan potilaan kuvaan. Kuvaan on lisätty teksti: "Sitä paitsi olen älykäs ja kiinnostava potilas. Kaikki eivät ole."

Samaistun Valveen pohdintoihin siitä, voiko sairauttaan jakaa terapeutin kanssa ilman, että omat ongelmat tarttuisivat jollain henkilökohtaisella tasolla terapeutin elämään. Omaan mielenterveydelliseen historiaani kuuluu toisten, varsinkin lähimmäisten, suoje-
lua omalta sairaudelta. Siksi koen Valveen kuvittaman kohtauksen näistä tuntemuksista itselleni koskettavana tulkintana. Siitä huokuu tarve kontrolloida tilannetta. Tilanteen ol-
lessa jo siinä pisteessä, että avun piiriin on päädytty omasta tahdosta tai ulkopuolisesta
kehotuksesta, löytää sairaus keinot purkautua. Tämän vuoksi se, että asiat tulevat ulos
yhtä odottamattomasti ja hallitsemattomasti kuin nenäverenvuoto, on sopiva ilmaisu
(kuva 6, s 11). Kuten aiemmin jo mainitsin, sairauden tai ahdistuksen kuvaaminen musta-
nana, raskaana ja sotkevana asiana toimii ilmaisullisesti. Valinta on sikäli myös kiinnos-
tavaa, että se toistaa tietynlaista stigmaa, jonka olen kokenut olevan leimattuna mielen-
terveysongelmien yhteyteen. Armo-teos tekee mielestäni silti hyvää työtä stigman pur-
kamiseksi kertomalla mielenterveysongelmista ilman, että peittelee mitään tai asettaa
ketään huonoon valoon.

Valveen esiin nostama "olen älykkäämpi ja kiinnostavampi kuin joku toinen potilas" -ajat-
telu on itselleni tuttua pohdintaa. Olen kokenut sen olevan omalla kohdallani sidoksissa
siihen, että tahtoo tuntea jostain riittävyden ja paremmuuden tunnetta, kun masennus
itsessään vahvistaa riittämättömyyden ja epäonnistumisen tuntemuksia. Itselleni tässä
oli kyse vahvasti selviytymismekanismista. Selviytymismekanismien avulla pystyin koke-
maan, että olin edes hyvä mielenterveyskuntoutuja.

2.2 Tunteiden kuvauksia

Kuva 7. Emmi Valve, Armo, 2017. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 89.

Minua kiinnostaa tapa, jolla Valve on ilmentänyt fyysisinä tunnetiloja Armo-teoksessa. Kyseinen tapa jatkaa kauhugenremäistä otetta, joka on voimallisen kehollinen ja lievän väkivaltainen. Hänen valintansa kuvastaa itselleni sitä henkistä ja jopa fyysistä kipua, jonka kanssa mielenterveyskuntoutuja joutuu elämään (kuva 7). Kuva 7 on mielestäni hyvä esimerkki siitä, miten Valve ilmentää tunnetilan fyysisesti. Tulkitsen kuvaa (kuva 7) niin, että hahmon sisäinen maailma levittäytyy ulkopuolelle. Hahmon henkinen tila on niin huono, että hän kokee sulavansa. Tulkitsen, että peilin tilalla oleva musta aukko heijastaa hahmon henkistä tilaa ja hitaasti kasvavaa ahdistusta. Hahmo on kykenemätön näkemään itsensä ahdistuksen takaa.

Kuva 8. Emmi Valve, Armo, 2017. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 58.

Valve kuvaa hahmonsä kuolleen näköisenä pitkin teosta (kuva 8). Minua kiinnostavat kyseisen ilmaisun yhteyteen liitetyt tarinan kohdat. Pääasiassa se esiintyy traumaattisten tapausten yhteydessä.

Kuva 9. Emmi Valve, Armo, 2017. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 92.

Kuva 10. Emmi Valve, Armo, 2017. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 93.

Luku, minkä yhteydessä hahmo kuvataan usein kuolleen näköisenä, keskittyy tilanteeseen, jossa päähenkilö joutuu poikaystävänsä hylkäämäksi. Tässä luvussa Valve hyödyntää kauniisti sarjakuvan ilmaisullisia keinoja tuoden ruutuihin rinnakkain hahmon kehon ulkopuolisen ja sisäisen maailman. Esimerkkinä verhojen kuviointi, joka muuttuu ruutujen edetessä muistuttamaan kaislikkoa ja lumpeiden varsia, lopulta muuttuen vedenalaiseksi näkymäksi (kuva 9. ja kuva 10.). Päähenkilö makaa sängyllä, hänen suustaan tulee kuplia ja hän toivoo, että jaksaisi kuolla. Tämän ruudun jälkeen hän uppoaa kuolleen näköisenä kohti veden pohjaa. Silmät ovat kääntyneet väärinpäin, minkä seurauksena silmät ovat valkoiset onkalot, iho on kalpea ja suu on auki. Tämä ilmentää hyvin sitä, miten hahmon mielenmaisema on otettu osaksi kuvallista tarinankerrontaa.

Kuva 11. Emmi Valve, Armo, 2017. Skannattu kuva sarjakuva-albumista., s 94.

Kuva 12. Emmi Valve, Armo, 2017. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 95.

Tarinan edetessä poikaystävä tulee kotiin juhlimasta ystävänsä kanssa. Kotiin saapuneet henkilöt löytävät päähenkilön makaamasta makuuhuoneesta. Tämä pistää liikkeelle visuaalisen tarinankerronnan puolesta kiinnostavan tapahtumaketjun. Tutkin päähenkilön kasvojen ilmeiden ja kehonkielen muuttumista ruutujen aikana. Ensin hän herää, kun poikaystävä tulee kotiin, eikä hänen kasvoillaan ole havaittavissa kuollutta ilmettä (kuva 11). Ruudun sinertävä sävy maailma on synkkä, mutta lukijana tulkitseen sen tässä kohtaa vasta hämäräksi huoneeksi. Valveen hahmon päälle on vaaleampaa sävyä, joka vetää huomioni kasvoihin, hahmon silmään, joka on auki ja näyttää normaalilta.

Poikaystävä ja hänen kaverinsa käyvät makuuhuoneessa, ja kun he laittavat valot päälle, muuttuu päähenkilön ilme kuolleeksi. Hahmon silmät ovat valkoiset, ilman pupilleja, ja suu on hieman auki. Ilmeen muuttumisesta tulkitseen hahmon sisäisen maailman muuttuneen samalla. Hahmo vaikuttaa myös säikähtäneeltä. Varsinkin, kun aiemmin tarinassa poikaystävä ei ollut huomionut päähenkilöä päiväkausiin. Kaveri kysyy ”Psst! Eiks

sun vaimoa häiritse et me dokataan täällä?”, minkä jälkeen sängyllä makaavan päähenkilön silmistä alkaa valua kyyneleitä (kuva 12). Sävyt ruudussa ovat muuttuneet synkiksi, mutta en tulkitse niiden enää kuvastavan pelkästään sitä, että kyseessä on hämärä huone. Nyt synkät sävyt ilmentävät minulle myös hahmon sisäistä tunnetta, eivätkä enää pelkästään sitä, että muutos tapahtuu miljöössä. Perustelen tämän sillä, että aiemmassa ruudussa, jossa valot eivät ole päällä makuuhuoneessa (kuva 11), päähenkilöön osuu valon kajastus. Käsittelemässäni ruudussa näin ei ole, vaan nyt päähenkilö on kauttaaltaan synkkien sävyjen vallassa (kuva 12). Päähenkilön kasvoihin on merkitty ainut valopiikku, valkoiseksi jätetyt pupillittomat silmät. Kyseinen muutos ruutujen välillä kuvastaa minulle päähenkilön itsensä kokemaa hylkäämisen ja pettymyksen tunnetta. Samalla tulkitseen muutoksen myös niin, että hahmo palaa omaan sisäiseen maailmaansa, jota tulkitsin aiemmin (kuvat 9 ja 10, s 14).

Kohtauksen viimeisessä ruudussa poikaystävä kieltää verbaalisesti päähenkilön olemassaolon, mikä saa aikaan hahmon koko kehonkielessä merkittävän muutoksen. Päähenkilö on edelleen kuolleen näköinen, vaikka silmistä valuu enemmän kyyneleitä, hän muistuttaa paljon aiemmassa ruudussa visualisoitua hukkuvaa hahmoa (kuva 10, s 14).

Syvennyn edellä tulkitsemaani tapahtumasarjaan ja Valveen kuvalliseen tarinankerrontaan omien kokemusteni kautta. Hukkumisen tai tukehtumisen tuntemukset ovat kuuluneet omaan ahdistuskohtausoireistooni vahvasti. Masennukseen liittyvässä kuvastossa viittaaminen hukkumiseen tai veteen näyttäytyy minulle niin, että masennus sairautena on siinä määrin jokapäiväisen elämän täyttävä asia, että tuntuu kuin siihen hukkuisi.

Vaikka vesi on itselleni elementtinä hauras, on se myös valtava, käsittämätön massa, joka on mystisyydessään rinnastettavissa avaruuteen. Isot massat ovat samalla ahdistavia ja hallitsemattomia. Sen tuominen osaksi visuaalista tarinankerrontaa virittää minut lukijana oikeanlaiseen tunnelmaan. Varsinkin, kun kyse on tilanteesta, jossa tullaan hylätyksi ja loukatuksi. Tällaisiin tilanteisiin kuuluu usein, surun ja häpeän lisäksi, suurta epätietoisuuden tunnetta tulevasta. Vedellä on elementtinä vahva puhdistumiseen liittyvä yhteys ja myös myyttinen yhteys kuolemaan. Mielestäni se onkin omiaan kuvaamaan kohtauksessa samanaikaisesti suurta ahdistusta ja samalla luopumista sekä uudistumista. Vaikka hylätyksi tulemiseen kuuluu kipeitä tunteita, kuuluu sen yhteyteen väistämättä eteenpäin menemistä.

Kuvasarjan viimeisessä ruudussa, jossa päähenkilö muistuttaa hukkunutta, on värimaailma jo lähes musta. Miljöö muistuttaa järvenpohjaa. Taustalla näkyvät utuiset siveltimenvedot muistuttavat kaislikkoa.

Kuva 13. Emmi Valve, Armo, 2017. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 96.

Ruudusta välittyy minulle suurta ahdistusta, mutta myös tiettyä ikonimaisuutta ja uskonnollisuutta (kuva 13). Päähenkilön kasvot ovat muuhun taustaan nähden vaaleat, joka korostaa hahmon ilmettä ja vetää lukijan huomion niihin. Asettelu korostaa päähenkilöä, hänet on aseteltu ikään kuin alttarille. Kehon asennon voi tulkita niin, että hän on juuri iskeytynyt veden pohjaan. Tästä johtuen luen päähenkilön kehonkielen niin, että hän on osunut pohjaan kyseessä olevan ihmissuhteen kanssa (kuva 13). Ruudun värimaailma ja tunnelma korostavat tapahtumaketjun melankolisuuutta.

Luku jatkuu tämän ruudun jälkeen värimaailmaltaan valoisampana, kun päähenkilö on päättänyt kerätä tavaransa asunnosta ja lähteä. Ajatukset ovat silti synkät ja hän kertoo ymmärtäneensä jotain tärkeää: "Minä en ole mitään" (kuva 124). Ruudut, joissa päähenkilö kertoo lähtemisestään poikaystävänsä asunnolta, sisältää mielestäni

kiinnostavaa kuvallista kerrontaa. Hahmo kerää tavarat asunnolta melko neutraali ilme kasvoillaan, ja hänellä on kädessään miekkavalaan kasvoja muistuttava naamari. Seuraavassa ruudussa hän kävelee väsyneen näköisenä puistossa, naamari edelleen kädessään. Viimeisessä ruudussa, ennen luvun vaihtumista, hän on laittanut naamarin kasvoilleen ja toteaa: ”Minä en ole mitään”. Tulkitseen naamarin kasvoille laittamisen eleenä, jolla hän tahtoo suojella itseään sekä piilottaa identiteettinsä. Naamioiminen kertoo minulle myös tapahtuneen kieltämisestä ja torjunnasta.

Kuva 14. Emmi Valve, Armo, 2017. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 97.

2.3 Seksuaalinen väkivalta ja kärsimyskulttuuri Armo-teoksessa

Ensimmäinen seksuaalista väkivaltaa kuvaava kohtaaminen nousee esiin tarinan alussa, kun päähenkilö muistelee teinivuosiaan. Hahmo on juhlimassa ystäviensä kanssa, ja alkoholi kuuluu osaksi juhlintaa. Päähenkilö muistelee sammuneensa pusikkoon, josta hän löysi itsensä herättyään makaamasta, oksennusta rinnoilla. Valve käyttää jälleen ruudussa

tehokeinona punaisia salamoita, joita oli jo käyttänyt tarinan alussa kuvattaessa lapsena saatua ahdistuskohtausta (kuva 15, s. 20). Tässä nimenomaisessa kuvituksessa tulkitseen salamat henkisen kivun ja ahdistuksen lisäksi fyysiseksi kivuksi. Ensin päähenkilö ajattelee olleensa itse niin humalassa, että oli sammunut ja oksentanut päälleen. Päähenkilö kuulee myöhemmin, että hänet oli raiskattu, kun hän oli tiedottomassa tilassa. Oksennus hänen rinnuksillaan ei ollut hänen omaansa vaan henkilön, joka hänet raiskasi.

Kuva 15. Emmi Valve, Armo, 2017. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 59.

Ruudussa, jossa itse akti tapahtuu, nousee esiin tapa ilmentää kauhukuvaston keinoin tilannetta, jonka tulkitseen vahvasti traumaattiseksi. Valve kuvaa päähenkilön kuolleen näköisenä. Silmät ovat kääntyneet väärinpäin ja verestävät, iho on kalpea ja hänen suunsa on auki (kuva 8, s 14). Kuollutta ilmettä käsittelin aiemmin, kun päähenkilö koh-tasi hylkäämisen tunteen parisuhteessa.

Kuva 16. Emmi Valve, Armo, 2017. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 58.

Tässä asiayhteydessä kuollut ilme kuvastaa minulle henkistä poissaoloa kauhukuvaston tapaan. Traumaattinen tilanne lamauttaa päähenkilön ja tappaa hänessä jotain. Minulle tämä on yksi tarinan koskettavimmista ja mieleenpainuvimmista yksittäisistä kuvituksista. Valtarakenne, ihmisen julmuus ja naisten kokema väkivalta ovat läsnä.

Ruudun kuvallisesta sisällöstä välittyä minulle kristillisestä uskostakin tuttu ”minä ansait-sen tämän” -kärsimyskulttuuri, jota peilaan oman kokemuspohjani kautta. Kirjassa Trau-man monet kasvot – Psykkinen trauma sisäisenä kokemuksena Heikki Majavan, Si-nikka Suomalaisen ja Paavo Varpion kirjoittamassa artikkelissa tarkastellaan

kärsimyskulttuuria. Kristillinen usko saattaa omalta osaltaan vahvistaa kärsimyksen merkityksellisyyttä julistamalla kärsimyksen, ei synnistä johtuvaksi ”sakoksi”, vaan ”palkaksi” (Majava ym. 2002, 271). Kyseinen ajatus on kiehtova, sillä vaikka en itse ole ollut uskonnollinen, olen pohtinut sitä, miten omassa elämässäni sattuneet pahat asiat ovat ”ansaittuja”. Tällöin pahat tapahtumat ovat ikään kuin ”palkka” siitä mitä itse olen ja miten toimin. Ajattelu heijastelee yhteiskunnassamme ja omassa kasvuympäristössäni valta-asemassa ollutta kristillisen uskon ilmapiiriä. Sama ajatus välittyi minulle Armo-teosta tarkastellessani.

Kuten aiemmin mainitsin, oksennus päähenkilön rinnuksilla ei ollut hänen omaansa, vaan raiskauksen suorittaneen henkilön. Kuvallista kerrontaa tukemassa ovat raiskaajan sanat, joiden mukaan hän tajusi ”panevansa sitä inhottavaa hippiä” ja ”oikeesti kundit, ei voinnu ku antaa laatan lentää!” (kuva 16). Minulle lukijana raiskaaja oksentamassa uhrinsa päälle näyttäytyy erittäin halventavana itse teon lisäksi. Siksi tämän tapahtumaketjun kautta tulkitsen, että päähenkilön piirtäminen kuolleen näköiseksi ilmentää syvää traumaa.

Toinen väkivaltaa kuvastava kohtaus, johon liittyy seksiä, tapahtui parisuhteen aikana, jossa päähenkilö oli. Tapahtumaan ei liity pakottamista, kuten edellä analysoimaani tapahtumaan. Valve kertoo kohtauksen alussa, että väkivalta ei ollut päähenkilölle eroottista, toisin kuin hänen kumppanilleen. Poikaystävä on kuvitettu koko kuvasarjan ajan kasvottomana (kuva 18). Poikaystävän identiteetin tietäminen ei ole mielestäni tässä kohtaa olennaista ja en koe, että hänen jättämisensä kasvottomaksi häiritsee lukukokemusta. Koen myös, että tämä on ollut tietoinen valinta suojella poikaystävän identiteettiä.

Kuva 17. Emmi Valve, Armo, 2017. Skannattu aukeama sarjakuva-albumista, s 116-117.

Kuvasarja alkaa valoisin ja värikkäin kuvin. Päähenkilön ilme on huolestunut, kun kuva-sarjan toisessa ruudussa poikaystävä ottaa hänen niskastaan kiinni. Ruuduissa esitään kuinka poikaystävä väkivaltaisesti ”runnoo” päähenkilöä ikkunaa vasten (kuva 17). Seksin harrastamisen jälkeen päähenkilö makaa kasvat kohti tyynyä sängyllä, muistuttaen räsynukkeä. Hahmo on yltä päältä mustelmilla ja iho punoittaa.

Kuva 18. Emmi Valve, Armo, 2017. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 118.

Kuvallisen tarinankerronnan näkökulmasta Valve esittää kohtausten aikana hyvin vähän aktiivisesti tapahtuvaa väkivaltaa. Väkivallan merkkejä on sen sijaan paljon esillä. Useassa ruudussa päähenkilö on alasti, jolloin kaikki mustelmat ovat näkyvillä. Kuvassa 18 päähenkilö osoittaa kehonkielellään sen, että tapahtuneessa ei ole ollut hänelle mitään nautinnollista. Peitetyt kasvot tuovat mieleen häpeän, räsynukkemainen asento taas sen, että hahmon keho on ollut käytettävänä. Hahmo ei ole voinut itse kontrolloida sitä, miten hänen kehoaan käytetään. Räsynukkemainen asento herätti itselleni myös mietteitä eläimistä, jotka esittävät kuollutta, jotta saalistajat eivät yrittäisi tappaa heitä. Se toimii eläimille suojelumekanismina. Kuvaan liittyy samalla suurta kipua, mutta myös helpotusta siitä, että tilanne on ohi.

Kuva 19. Emmi Valve, Armo, 2017. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 119.

Kuva 20. Emmi Valve, Armo, 2017. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 120.

Kuvasarja jatkuu niin, että päähenkilön ystävä huomaa yhteisen saunaillan aikana päähenkilön mustelmat, joita tämä vähättelee (kuva 19, s 24). Kiinnitin huomiota siihen, miten paljon päähenkilön silmät ovat suljettuina, tai että hän on kääntynyt selin ystäväänsä (kuva 19, s 24.). Silmien kiinni pitäminen sekä selin keskustelukumppaniin päin oleminen luo assosiaation siihen, että päähenkilö ei tahtoisi puhua aiheesta ystäväänsä kanssa. Samalla en voi välttyä ajatukselta, että vältteleekö päähenkilö asian kohtaamista itsensä kanssa. Kohtauksen edetessä päähenkilö avaa silmät vain katsoessaan itseään peilistä (kuva 20, s 24). Ruudussa on mielestäni oivallisesti kuvattu se, miten hahmo joutuu kohtaamaan itsensä ja ongelman, joka kyseisen kumppanin kanssa oli. Hahmo joutui avaamaan silmänsä sille, että parisuhde ei voi jatkua, sillä hän itse hakee siitä aivan eri asioita kuin kumppani, asioita, jotka ovat hänelle itselleen haitallisia fyysisesti ja psyykkisesti.

Kuva 21. Emmi Valve, Armo, 2017. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 121.

Tapahtumaketjussa on kiinnostava ruutu, jossa Valve on piirtänyt päähenkilön ”tämän hetken Emminä” selittämään väkivaltaisen suhteen merkitystä itselleen: ”Tietämättään hän oli toteuttanut tarveani tulla rangaistuksi, vaikka varmaan luuli, että jaoimme saman fetissin” (Valve, 2017, 121). Tätä ruutua seuraa viimeinen ruutu, joka käsittelee väkivaltaista suhdetta. Siinä päähenkilö miettii silloisen kumppaninsa alla: ”Olenko mä nyt saanut ansioni mukaan? Onko mun synnit nyt sovitettu?” (Kuva 21, s 25)

Viimeinen ruutu tästä kohtauksesta kuvaa sitä, kun päähenkilö makaa kumppaninsa alla ja miettii, onko hän saanut nyt ansionsa mukaan. Hahmon kasvoilla on nähtävissä samaa kuolleen ilmeen visualisointia, mitä tarkastelin aiemmin (kuva 8, s 14). Kyseinen kuvitus eroaa aiemmasta siten, että hahmon silmät eivät ole tyhjätkään vaan niissä on nähtävissä pupilli ja hahmolle on annettu vuorosanoja. Tulkitsen tämän niin, että hahmo on pystynyt järkeilemään itse, miksi hän on päätenyt tilanteeseen. Hahmolle annetut vuorosanat vahvistavat tulkintaa, mikä nostaa esiin pohtimaani itseän kohdistuvaa kärsimyskulttuuria (kuva 21, s. 25).

Kumppanin käsi on päähenkilön kaulalla ja hän on laittanut toisen kätensä osittain hahmon naamalle, työntäen peukalon päähenkilön suuhun. Peukalo kuvastaa minulle tässä

kontekstissa eräänlaista fallossymbolia ja täten vahvistaa päähenkilön alisteista asemaa kumppaninsa alla.

Hillary L. Chute käsittelee kirjassaan, erityisesti tutkiessaan Aline Kominsky-Crumbin sekä Pheobe Gloecknerin sarjakuvia, miten Kominsky-Crumb sekä Gloeckner ovat omilla sarjakuvillaan painottaneet käsitystä siitä millaiselta ”oikean” feministisen seksuaalipolitiikan tulisi näyttää (Chute, 2010, 29). Mielestäni tämä sama pohdinta sopii kuvaamaan Valveen tapaa nostaa Armo-teoksessaan esille asioita, jotka eivät ole lukijasta ”miellyttäviä” tarkasteltavia, mutta jotka ovat tärkeitä asioita tuoda esille. Erityisen ansiokasta mielestäni on se, että näitä tapahtumia ei ole Valveen teoksessa kaunisteltu tai peitelty.

Tutkiessani kärsimyskulttuuria ja seksuaalisia valta-asemia Armo-teoksessa, herätti se minussa mietteitä omasta käyttäytymisestäni miesten kanssa. Miksi olen antanut vastaanlaisissa tilanteissa miesten kohdella minua kuten esinettä, ja miten olen vaiennut omista haluistani ja tarpeistani, pistäen kumppanien tarpeet omieni edelle. Aloin pohtia tapahtumaa, mikä ovat varmasti vaikuttanut merkittävästi suhtautumiseeni koskien itseäni tai miehiä.

Ollessani 14-vuotias, koin raiskauksen silloisten hyvien ystäväni toimesta. Koska en tuolloin osannut juuri sanallistaa sitä mitä minulle oli tapahtunut, en hakenut riittävästi apua. Kun kyseisessä kaveripiirissä kielenkäyttö ja asenne minua, tai muita tyttöjä, kohtaan oli erittäin halventavaa, sisältäen sanoja ”huora” ja ”lutka” sekä luvatonta koskemista, ei se rohkaissut minua hakemaan apua myöhemminkään. Valitettavasti näiden kokemusten ja kohtelun tuloksena ajattelin tuolloin, että ”en ole mitään” ja aloin uskoa siihen, että tarvitsen huonoa kohtelua osakseni ollakseni ”ehjä ihminen”. Pidin huonoa kohteluani ”palkkana” siitä, kun minua oltiin kohdeltu aiemmin huonosti. Tässä käyttäytymisessä oli vahvasti kyse aiemmin tutkimani kärsimyskulttuuri. Lloyd de Mause (de Mause, 2002, 110) käsittelee artikkelissaan sitä, miten lapset usein tuntevat syyllisyyttä traumatisoinnistaan ja täten uskovat, että kaikki mitä heille tapahtuu, on ”ansaittua” traumaattisesta kokemuksesta johtuen. Teknisesti olin itse tuossa tilanteessa lapsi, vaikka olisin kuvitellut itsestäni muuta. Lukiessani teoksen Trauman monet kasvot – psyykinen trauma sisäisenä kokemuksena, aloin ymmärtää monien toimintamallien kumpuavan teini-iässä saaduista traumaattisista kokemuksista. Kokemusten häpeällisyydestä johtuen kuvittelin, että minua kohtaan kuuluukin tehdä ”väärin”. Aikuistuttuani, ja käytyäni

läpi eri mittaisia keskusteluhoitojaksoja, olen ymmärtänyt oman arvoni ja sen, että uhrina minä en ole syyllinen asioihin, joita minulle on tehty ilman suostumustani.

Armo

Hillary L. Chute on tutkinut sitä, miten naissarjakuvataiteilijat ovat kuvittaneet ja kertoneet omista traumaattisista kokemuksistaan. Aline Kominsky-Crumbia sekä Pheobe Gloeckneria käsittelevissä osioissa Chute nostaa esiin asioita, jotka ovat Valveen Armo-teosta analysoidessa valideja. Chute kirjoittaa siitä, miten Kominsky-Crumb ja Gloeckner ovat omissa sarjakuvissaan tuoneet omat lapsuuden traumansa sekä seksuaalisesta hyväksikäytöstä johtuvat traumat julkisesti tarkasteltavaksi, vaikka kyseisistä traumaista ollaan yleensä vain hiljaa (Chute, 2010, 29).

Valveen Armo-teos on mielestäni tästä syystä rohkea ja ajaton teos. Vaikka Valve ei itse ole halunnut tehdä teoksesta elämäntaito-opasta, on se mielestäni varmasti monelle lukijalleen samaistuttava teos. Kuten Valve itse sanoo Ylen Sarjakuvaelämää -sarjassa, hän ei tahtonut tehdä teosta, joka on syyllistävä tai jonka kautta voisi löytää vastauksia masennuksesta selviämiseen (Sarjakuvaelämää. 2018). Koska Armo ei pidä sisällään yksistään mielenterveydellisten haasteiden kanssa kamppailua, vaan tuo esiin syitä mielen järkkymisen takana, tarjoaa se laajemmalle yleisölle samaistuttavan lukukokemuksen. Harvoin trauma tai mielenterveyden järkkyminen tapahtuu ilman liikkeelle panevaa voimaa.

3 ISÄ – FATHER, MOISSEINEN HANNERIINA (2013)

Kolmannessa luvussa otan tarkasteluun Hanneriina Moisseisen Isä – Father-teoksen. Moisseinen on vuonna 1978 Joensuussa syntynyt sarjakuvataiteilija. Hänen teoksensa ovat yhdistäneet erilaisia tekniikoita lyijykynäpiirroksista kirjailuun. Moisseisen teoksissa on usein läsnä pohjoiskarjalainen identiteetti. Isä – Father-teoksessa identiteetti nousee esiin kirjailtujen sivujen ja paikoittain käytetyn murteen kautta.

3.1 Kun isä katoaa

Kuva 22. Hanneriina Moisseinen, Isä – Father, 2013. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 7.

Moisseisen Isä – Father-teos käsittelee hänen isänsä katoamistapausta, ja sen jälkeistä elämää. Kertomus alkaa aidolla lehtileikkeellä katoamistapauksesta, mikä virittää lukijan tilaan, jossa ei kyseenalaista tapahtumia (kuva 22). Seuraavilla sivuilla käydään läpi isän katoamisillan tapahtumia siten, miten Moisseinen on ne kuullut, jonka jälkeen tulee

sivuja, joissa perinteisten ruutujen sijaan Moisseinen on kirjailut mustalle kankaalle pit-sireunaisia kuvia isästään katoamassa mustaan metsään (kuva 23). Tapa, jolla Moisseinen on kohtauksen toteuttanut, tuo esiin sen sentimentaalisuuden, mikä tällaisessa menetyksessä on vääjäämätöntä.

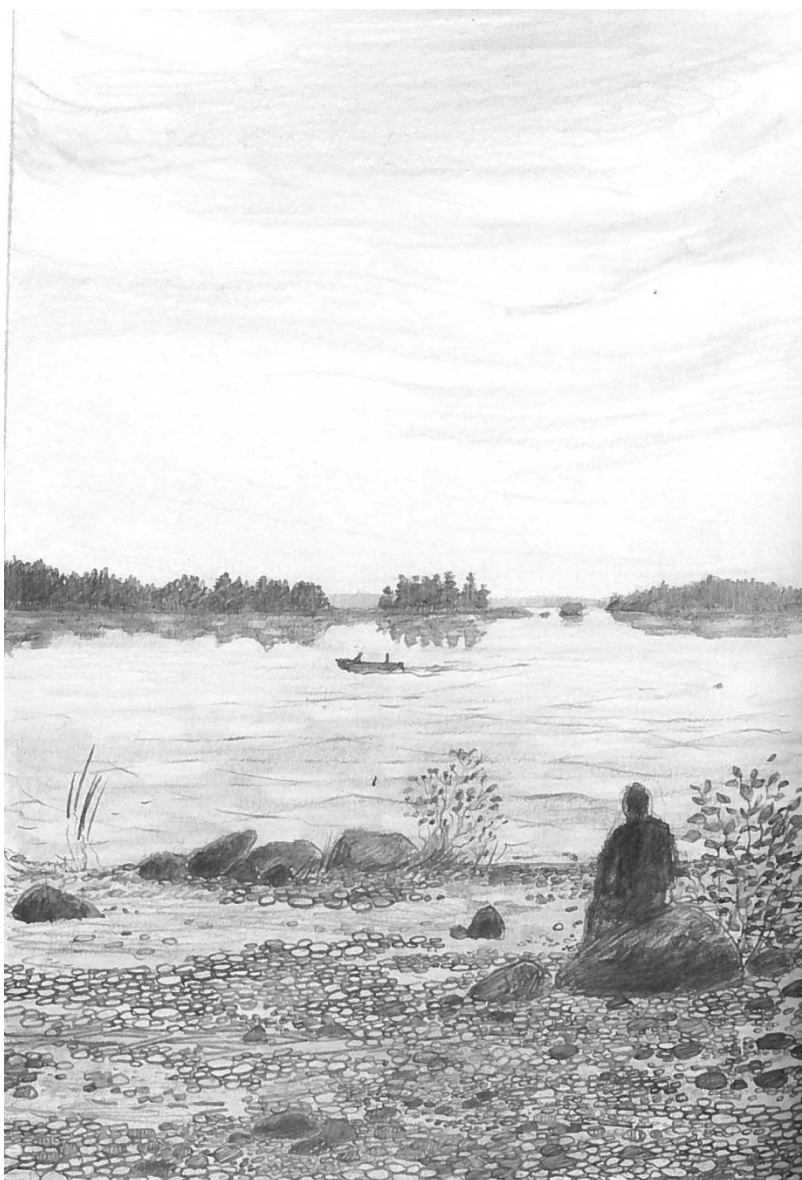
Kuva 23. Hanneriina Moisseinen, Isä – Father, 2013. Skannattu aukeama sarjakuvalbumista, s 20-21.

Tarina jatkuu katoamista edeltävinä muistoina, jotka vahvistavat lukijalle Moisseisen ja hänen isänsä erityistä suhdetta. Sarjakuvan päähenkilönä esiintyy pienen tytön hahmo. Muistoja läpikäydessään ruuduissa esiintyy ensimmäistä kertaa musta karhu. Päähenkilö on alkamassa nukkumaan ja toivottaa hyvää yötä pehmonalelle (kuva 24, s 31). Pehmonalelle on piirretty ajatuskupla, jonka sisällä on mustan karhun hahmo. Pehmonallen ajatuskupla kasvaa ruutu ruudulta ja sen sisällä oleva musta karhu kurottautuu nallea kohti. Päähenkilö ojentaa pehmonallensa mustan karhuhahmolle, joka ottaa pehmonallen selkäänsä ja päähenkilö nukahtaa. Tulkintani mukaan musta karhu ilmentää tietynlaista isähahmoa. Tulkintaani vahvistaa se, miten musta karhuhahmo pitelee pehmonallea kuin vauvaa. Tulkinnassani ajattelen päähenkilön samaistuvan pehmonalleen.

Kuva 24. Hanneriina Moisseinen, Isä – Father, 2013. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 35.

Katoamista edeltävää aikaa kuvaavan luvun lopuksi Moisseinen on piirtänyt ison, koko sivun kokoisen ruudun jaksottamaan siirtymää hyvistä muistoista aikaan, jolloin perhe kuulee isän katoamisesta (kuva 25, s 32.). Ruudussa on esitettyä kasvottomaksi jäävä hahmo istumassa järven rannalla, selin lukijaan päin. Järvi on tyyni ja siellä on vene, joka viivoista päätellen kulkee nopeaa vauhtia. Hahmo katselee järveä ja venettä. Tulkitsen, että kuvassa on Moissesin isä eräänlaisena entiteettinä. Se, että hänet on piirretty selkään selin lukijaa päin, lisää mystisyyttä ja vahvistaa omaa tulkintaani. Tyynen järven luen eräänlaiseksi siirtymäksi elävien ja kuolleiden maailmojen välillä. Ruudun nerokkuus piilee vähäeleisyydessä ja siinä, miten taitava tarinankertoja jättää tilaa lukijalle täyttää ”tyhjiä aukkoja” tarinassa. ”Tyhjien aukkojen” merkitystä sarjakuvassa tarkastelen tarkemmin omaa taiteellista työskentelyäni käsittelevässä osiossa.

Kuva 25. Hanneriina Moisseinen, Isä – Father, 2013. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 44.

Seuraava sivu alkaa ruudulla, jossa etsintäpartioon kuuluvat henkilöt soittavat järven rannalta päähenkilön äidille kertoakseen uutiset. Äidin ilme on kauhistunut hänen kuullessaan uutiset. Hän pohtiikin ajatuskuplassa, mikä hänen miestänsä on voinut uhata, että hän on päättänyt yrittää lähteä saarelta. Vielä tässä vaiheessa, vaikuttaa siltä, että äiti pysyy kasassa alkushokista huolimatta. Laitettuaan lankapuhelimen luurin takaisin paikalleen, romahtaa hän itkemään. Moisseinen on korostanut järkytystä piirtämällä äidin hahmon ympärille pieniä viivoja, kuvaamaan tärinää ja traumaattiseksi mieltämäni tilannetta. Tämä kyseinen tehokeino toistuu mielestäni hienosti, kun tarina etenee

kohtaukseen, jossa äiti on tulossa kertomaan suru-uutiset päähenkilölle. Päähenkilö istuu omassa huoneessaan piirtelemässä, kun äiti pyytää tätä luokseen (kuva 26). Päähenkilö on menossa ulos huoneensa ovesta, kun huoneen oven raosta alkaa näkyä pieniä viivoja. Kun hän saapuu äidin luokse, kaikki huoneessa on pienten viivojen ympäröimänä, ihan kuin koko huone olisi täynnä shokkia ja siitä johtuvaa tärinää. Tämä on mielestäni merkittävä, mutta visuaalisesti pienieleinen oivallus siitä, miten voi kuvata sellaista sähköistä tunnelmaa, joka on aistittavissa ”kun jotain pahaa on sattunut”.

Kuva 26. Hanneriina Moisseinen, Isä – Father, 2013. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 47.

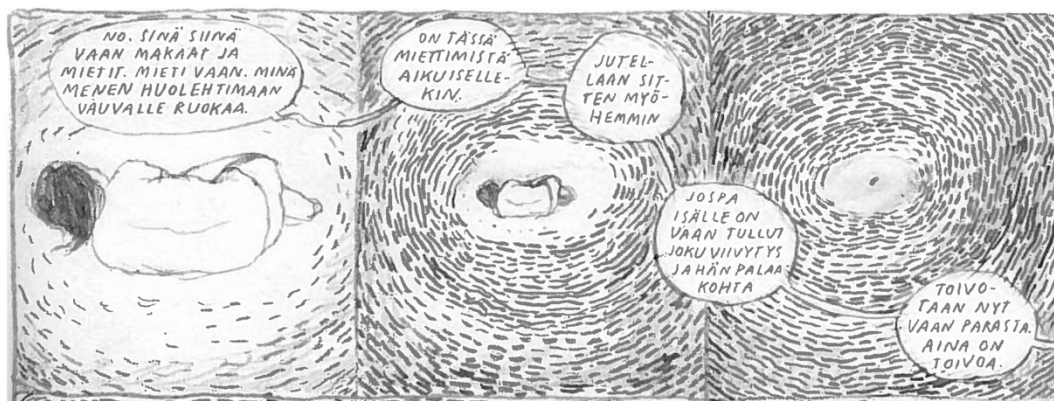
Päähenkilön reaktiot tapahtumiin kuvataan yhdellä koko sivun kokoisella ruudulla (kuva 25). Tarinankerronnallisesti tämä on tehokas keino pysäyttää lukija tarkastelemaan kuvaa syvämmällä tasolla. Hahmon ilme on epäuskoinen, nenän varressa on pieniä ryppyjä kertomassa siitä, että hän nyrpistää nenäänsä kuin inhosta ja kulmat ovat kurtussa. Piirteistä kasvoista voi tunnistaa lähes mikroilmehdintää, niin taitavasti Moisseinen on onnistunut vangitsemaan järkytyksen päähenkilön kasvoille. Miljöö hahmon takana on ”katoamassa”, ovenpielet on osoitettu pienin katkoviivoin, hahmon pään takana oleva kappale on niin tunnistamaton, että ei voi olla varma onko kyseessä ryijy, ikkuna vai vain pala seinää. Tässä ruudussa on mielestäni kaikki kohdallaan ajatellen sitä, miten traumaattisen tilanteen kokevan henkilön voi pelkällä kuvallisella kerronnalla toisintaa. Moisseinen on tuonut mallikkaasti hahmonsa sisäisen järkytyksen osaksi miljöötä tekemällä taustasta katoavan. Olen menettänyt itselleni läheisen henkilön yllättäen ja se, miten tyhjyys täytti sen jälkeen kaiken sisältä ja ulkoa, olisi hyvin voitu visualisoida näin (kuva 25). Viereisellä sivulla äiti ja päähenkilö käyvät yhdessä läpi tapahtumaa ja kumpikin itkee. Ruutujen taustoissa on katkoviivoin osoitettuja asioita, vähitellen ei enää mitään.

Kuva 27. Hanneriina Moisseinen, Isä – Father, 2013. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 48, 2020.

Läpikäymäni tilanteen jälkeen tulee sivu, jossa on mustalle kankaalle kirjailtuna lause: "Aika katoamisen jälkeen". Kankaalla on myös kirjailtuna lintu, jonka kulkusuunta on sama lukijan lukusuunnan kanssa. Musta sivu korostaa kankaalle kirjailtua sanomaa. Sarjakuva etenee lukuun, joka on nimetty nimellä: "Toivo". Päähenkilö kuuntelee lapsena oven läpi keskustelua, minkä hänen äitinsä ja ukkinsä käyvät. Aikuiset keskustelevat siitä, että päähenkilön isä olisi mahdollisesti kuollut. Keskustelua kuunnellessaan

päähenkilön ympärille alkaa ilmestyä katkoviivoja. Äiti saapuu huoneeseen ja tahtoo jutella hänen kanssaan, vaikka päähenkilö tahtoisi olla yksin. Tämä on edelleen järkyttynyt siitä mahdollisuudesta, että hänen isänsä on kuollut.

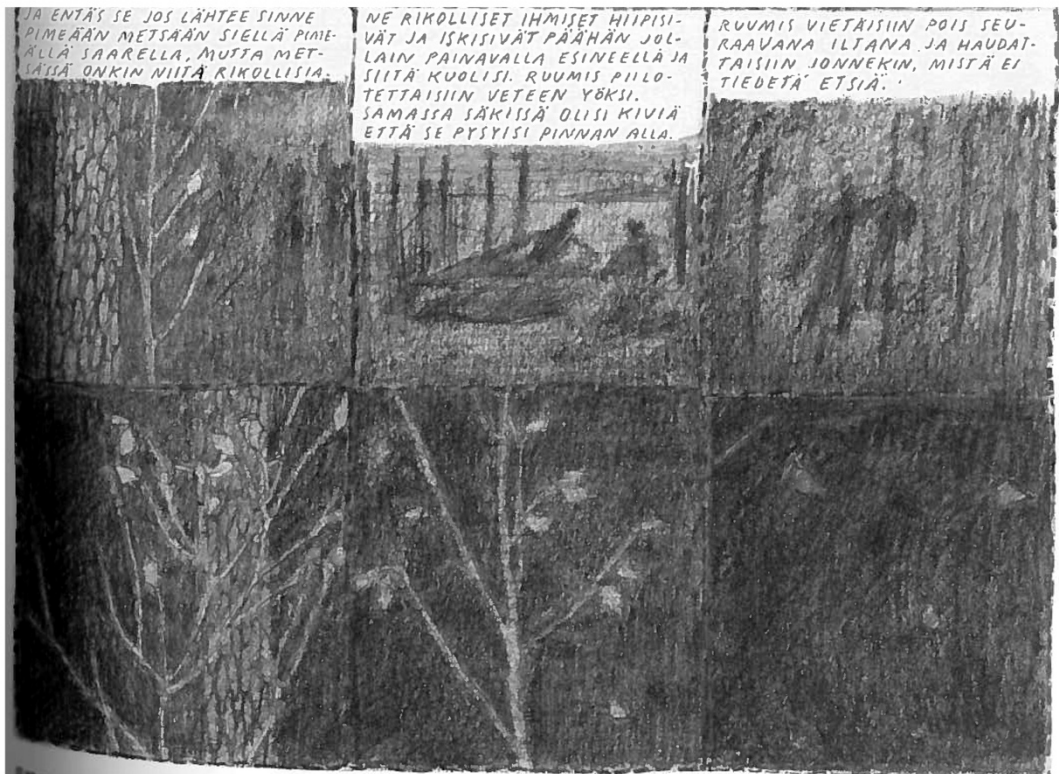
Kuva 28. Hanneriina Moisseinen, Isä – Father, 2013. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 55.

Moisseinen on käyttänyt tarinaa piirtäessään johdonmukaisesti katkoviivaa kuvaamaan ahdistusta ja järkytystä. Katkoviivoilla osoitettu ahdistus astuu kuvaan, kun päähenkilö miettii mahdollisia tilanteita, missä hänen isänsä on voinut kuolla. Moisseinen aloittaa kuvittamalla isän katkoviivaisen ruudun sisälle, jonka tausta on melko vähäeleinen. Seuraavassa ruudussa on lähes identtinen kuva isästä katkoviivaisen ruudun sisällä, mutta nyt taustassa on nähtävillä elementtejä siitä, että isä olisi veden alla. Kolmas ruutu, missä isän kasvot esiintyvät, on kasvot epäselvät ja ruudussa on puhekuplia. Puhekuplissa äiti käy monologia siitä, miten kuolemasta puhuminen on liian iso asia kymmenenvuotiaan kanssa käsiteltäväksi. Siitä huolimatta äiti jatkaa katoamistapauksen spekulointia. Päähenkilö tuntuu uppoavan äitinsä puheen keskelle (kuva 28). Kolmessa peräkkäisessä ruudussa Moisseinen on piirtänyt lapsihahmon ympärille tihenevän katkoviivojen muodostelman. Tämä muistuttaa minua ultraäänikuvasta ja siksi saakin aikaan mielenyhtymän kohdusta. Varsinkin, kun kolmen ruudun aikana lapsihahmo pienenee niin, että on kolmannessa ruudussa vain merkitty pieneksi pisteeksi. Pohdinkin, onko tässä mahdollisesti halu paeta traumaattista tapahtumaa, mutta myös etsiä turvaa käpertymällä takaisin itseensä, tietynlaiseen alkuun.

Äiti kertoo poliisin epäilevän, että isä on hukkunut ja että rikoksen mahdollisuus on pois suljettu. Rikos-sanan esiin nostaminen herättää lapsen ajatusmaailmassa sen, että

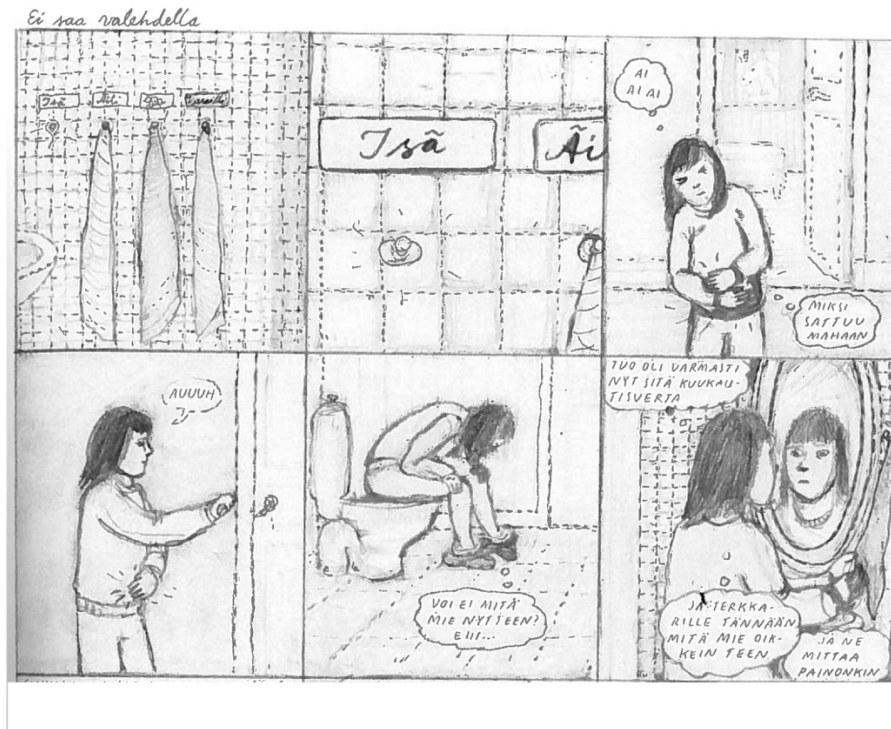

päähenkilö alkaa pohtimaan: mitä jos isä onkin joutunut rikollisten uhriksi metsässä (kuva 27). Moisseinen on piirtänyt tapahtumat erittäin hämäräksi ja epäselviksi lyijykynäpiirroksiksi, joissa on paljon tulkinnallisia viivan vetoja. Ilmaisukeino esittää hienosti epäselvässä tilanteessa tapahtuvaa spekulatiota. Ruuduissa on tummeneva lähikuva kahdesta puusta. Ensimmäisessä ruudussa on mänty ja paju, toisessa vain enää pajusta selkeämmät ääriviivat ja viimeisessä kummankaan puun ääriviivoista ei saa selvää. Tulkitseen ruudut tietynlaisina surumielisinä symboleina isän kaipuusta. Pajun tulkitseen esittävän päähenkilöä itseään, männyn taas hänen isäänsä.

Kuva 29. Hanneriina Moisseinen, Isä – Father, 2013. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 57.

3.2 Äidin trauman käsittely

Kuva 30. Hanneriina Moisseinen, Isä – Father, 2013. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 59.

Moisseinen nostaa Isä – Father-teoksessaan esiin myös sen, miten äiti on käsitellyt traumaa ja surua. Luvussa "Ei saa valehdella" nostetaan ensimmäistä kertaa esiin äidin tapaa käsitellä katoamista, kun tämä jättää ripustamatta isälle pyyhkeen naulakkoon (kuva 30). Ruuduissa ympäristö on edelleen kuvattu katkoviivoin, minkä tulkitsen kuvaavan päähenkilön mielentilaa, mikä levittäytyy hänen ulkopuolelleen.

Kuva 31. Hanneriina Moisseinen, Isä – Father, 2013. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 61.

Päästyään koulusta kotiin päähenkilö on huoneessaan ja hänen äitinsä tahtoo tulla keskustelemaan kuukautisista löydettyään pyykistä veriset pikkuhousut. Päähenkilö ei ole halukas keskustelemaan asiasta, vaan tahtoo paeta vessaan. Äiti sanoo vaihtaneensa pyyhkeet vessassa, isän naulakko on vieläkin tyhjä (kuva 31). Kyseinen näkymä vahvistaa aiempaa tulkintaani siitä, että äiti yrittää elää kuten kadonnutta isää ei olisikaan. Samalla se, että pyyhkeiden vaihtaminen ilmaistaan vielä sanallisesti, alleviivaa sitä, miten äiti ei ole laittanut enää isälle pyyhettä. Näin lukija ei voi sivuuttaa sitä, että päähenkilö on huomannut sen, miten äiti ei enää vaihda pyyhettä isälle.

Sivun viimeiseen ruutuun Moisseinen on piirtänyt äidin humalassa ja itkeneen näköisenä. Kyseessä on ensimmäinen kuva, jossa äiti esitetään humalaisena isän katoamisen jälkeen. Kuva humalaisesta äidistä on myös sivun viimeinen, ja siksi se toimii vahvasti tarinankerronnan näkökulmasta. Lukija kääntää tämän jälkeen sivua eikä vielä

seuraavalla sivulla käsitellä äidin juomista enempiä. Itselleni lukijana tällä on tarinankerro-
ronnallisesti symbolinen merkitys: äidin surun käsittelyssä on käännetty uusi lehti.

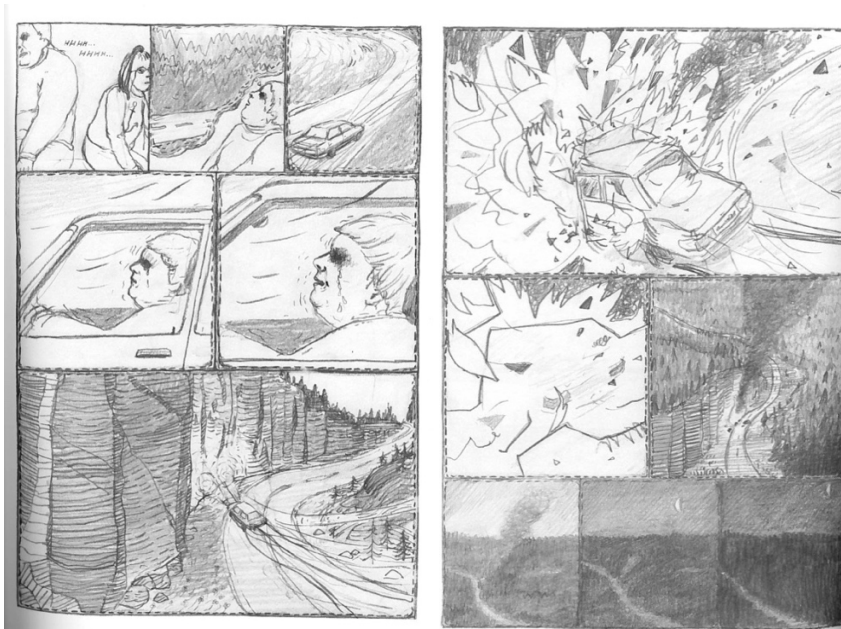
Kuva 32. Hanneriina Moisseinen, Isä – Father, 2013. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 72.

Seuraavan kerran, kun Moisseinen kuvaa äidin humalassa, kuvaa hän tämän kiinnostavalla tavalla. Luvussa "Otsatukka" päähenkilö istuu tuolissa ja äiti leikkaa hänen otsatukkaansa luokkakuvausta varten. Otsatukasta tulee liian lyhyt. Äidin kasvoja ei kuvata lainkaan leikkausprosessin aikana, eikä juuri heidän sen jälkeisen dialoginsa aikana, vaikka äiti esitetään useassa ruudussa yksin (kuva 32). Keskustelu käydään sen ympärillä, miten äidistä päähenkilölle ei kelpaa mikään ja että äiti jätetään yksin. Äidin sanat yksistään kuvastavaisivat jo sitä traumaa, mitä hän sillä hetkellä kävi läpi. Koko keskustelun ajan äiti on siemaillut jotain pullosta, jonka on piilottanut sohvan nurkkaan (kuva 32).

Kuva 33. Hanneriina Moisseinen, Isä – Father, 2013. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 73.

Kun äidin kasvoja viimein kuvataan, ovat hänen silmänsä mustat aukot (kuva 33). Ilmaisussa on paljon samaa Valveen käyttämän kuolleen ilmeen kanssa. Tulkitsen, että päähenkilön on vaikea saada kontaktia äitiinsä. Samalla tulkitsen, että äidin juominen on ollut päähenkilöstä pelottavaa. Moisseisen piirtämä silmätön äiti tuo myös vahvasti mieleen pääkallot. Tämän takia pohdin, että äidin suru on niin väkevää, että hänestä tuntuu kuin kuolisi siihen.

Kuva 34 Hanneriina Moisseinen, Isä – Father, 2013. Kuvat skannattu sarjakuva-albumista, s 75. Kuva 35. Hanneriina Moisseinen, Isä – Father, 2013. Kuvat skannattu sarjakuva-albumista, s 76.

Äiti jatkaa juomista, ja alkaa miettimään itsemurhaa päähenkilön mentyä huoneeseensa. Kuviteltu itsemurhatilanne on piirretty niin kuin katsoisimme äidin ajatuksiin (kuva 34). Silmätön äiti ajaa auton itkien kallionseinämään (kuva 35). Kuvituksissa on havaittavissa samaa katkoviivaa äidin hahmon ympärillä, millä on jo aiemmin osoitettu ahdistavia tilanteita. Äidin silmättömissä kasvoissa pilkahtaa myös hymyn kaltainen ennen kallioon iskeytymistä. Tulkitsem tällöin, että humalainen äiti saa ajatuksistaan helpotusta. Kohtaus päättyy kuvaukseen metsästä.

Kuva 36. Hanneriina Moisseinen, Isä – Father, 2013. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 143.

Teoksen lopussa on kuvattuna päähenkilön ja äidin keskustelu. Isän katoamisesta on kulunut tässä kohtaa jo 20 vuotta (kuva 36). Hahmot käyvät läpi äidin tuntemuksia päivästä, jolloin tieto isän katoamisesta oli tullut. Moisseisen piirtämissä hahmoissa ei ole havaittavissa akuuttia surua, mikä taas on ollut aiemmin sarjakuvassa läsnä. Keskustelun kääntyessä äidin juomiseen Moisseinen on kuvittanut kolmen kuvan sarjan, jossa esiintyy luurankomainen hahmo (kuva 37, s 42). Äidin puheeksi merkityt puheklapat tulevat luurankomaisen hahmon suusta, jonka vuoksi tulkitsem, että äiti liittyy traumaan.

Ruutujen taustalla leijailee katkoviivoista muodostuvia muotoja, jotka ovat tarinan aikana tulleet tutuiksi ahdistusta osoittavina elementteinä.

Kuva 37. Hanneliina Moissinen, Isä – Father, 2013. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 146.

Kuva 38. Hanneliina Moissinen, Isä – Father, 2013. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 148.

Moisseinen on piirtänyt äidistä koko sivun kokoisen muotokuvan, jonka taustalta katkoviivoista muodostuvat muodot alkavat ikään kuin hälvenemään ja katoamaan kaukaisuuteen. Muotokuva on kaunis eikä muistuta tarinassa aiemmin esiintynyttä silmätöntä ja pelottavaa äitiä. Tulkitsen, että kuvaajan oma suhde äitiin on eheytynyt, vaikka olisi aiemmin ollutkin hankala.

3.3 Päähenkilön oma trauman käsittely

Käsittelin jo aiemmin hieman sitä, miten Moisseinen on kuvittanut päähenkilön traumaa. Paneudun tässä luvussa analysoimaan näitä seikkoja syvemmin. Luvussa, joka on otsikoitu "Otsatukka", äiti leikkasi päähenkilölle liian lyhyen otsatukan luokkakuvausta varten.

Luokkakuvaustilanteessa kuvataan päähenkilön vieressä seisovia tyttöjä, jotka puhuvat meikeistä. Yhdessä puhekuplassa toinen tytöistä kertoo hänen isänsä ostaneen hänen yllään olevan paidan. Tulkitsen, että luokkakaverin isän nostaminen esiin tässä tilanteessa osoittaa sen, miten eri asemassa päähenkilö on luokkakaveriinsa nähden. Päähenkilöllä on yllään äitinsä vanha paita.

Toinen tytöistä alkaa pilkkaamaan päähenkilön liian lyhyttä otsatukkaa, jonka vuoksi päähenkilö pahastuu ja alkaa itkeä. Itkevää päähenkilöä tulee lohduttamaan hahmo, joka kysyy, onko hänen isästään kuulunut mitään (kuva 39). Vaikka päähenkilö ensin tuntuu pahastuvan pelkästään siitä, miten hänen otsatukkaansa kommentoitiin, näen, että ongelma on kuitenkin isän katoamisessa. Siinä, että hahmolla ei ole isää ostamassa uutta paitaa tai viemässä Helsinkiin. Häntä lohduttamaan tullut henkilö korostaa kysymyksellään sitä, miten määrittelevää isän katoaminen on päähenkilön lapsuudessaan ollut. Viimeisessä ruudussa päähenkilö ei hymyile luokkatovereidensa tavoin, vaan on väsyneen näköinen.

Kuva 39. Hanneriina Moisseinen, Isä – Father, 2013. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 79.

Kuva 40. Hanneriina Moisseinen, Isä – Father, 2013. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 79.

Tämän jälkeen seuraa puoli sivua täyttävä ruutu, jossa on mielestäni hienosti rajattu puhekuplin isän katoamista edeltävä ja sen jälkeinen aika (kuva 40 s 44). Koulukuvissa päähenkilön ilmeet vaihtuvat iloisesta synkempään. Koulukuvia rajaa puhekuplista muodostuva ketju. Puhekuplissa olevat kysymykset rytmittävät päähenkilön varttumista. Niissä on kysymyksiä isästä, joita hän on joutunut kyllästymiseen asti kuuntelemaan. Tämä korostaa minulle aiempaa tulkintaani siitä, miten isän katoaminen on määrittänyt hahmon elämää vuosien ajan. Ruudussa oleva teksti: ”Niin minusta tuli vanha”, vahvistaa kuvallista viestiä.

Kuva 41. Hanneriina Moisseinen, Isä – Father, 2013. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 131.

Teoksen lopussa on luku, otsikoitu ”Tango Volver” -nimiseksi, jossa päähenkilö on matkannut eteläiseen Argentiinaan. Hän pohtii, miksi on matkustanut sinne, ehkä kohti jotain kääntöpistettä. Hän tahtoo matkustaa Tulimaan soille, joka ovat matkatoimiston virkailijan mielestä vaarallinen matkakohde. He saavat virkailijan kanssa sovittua, että päähenkilö viipyy soilla kaksi päivää ja tulee sen jälkeen henkilökohtaisesti ilmoittautumaan toimistolle, tai he lähettävät hänen peräänsä etsintäpartion. Ruudussa, jossa he sopivat asiasta, leijuu päähenkilön yllä tuttuja katkoviivoja. Tällä kertaa katkoviivat eivät ole niin

intensiivisiä, kuin aiemmin tarinassa, jonka vuoksi luen ne vain lievänä ahdistuksen kuvauksena (kuva 41 s 45).

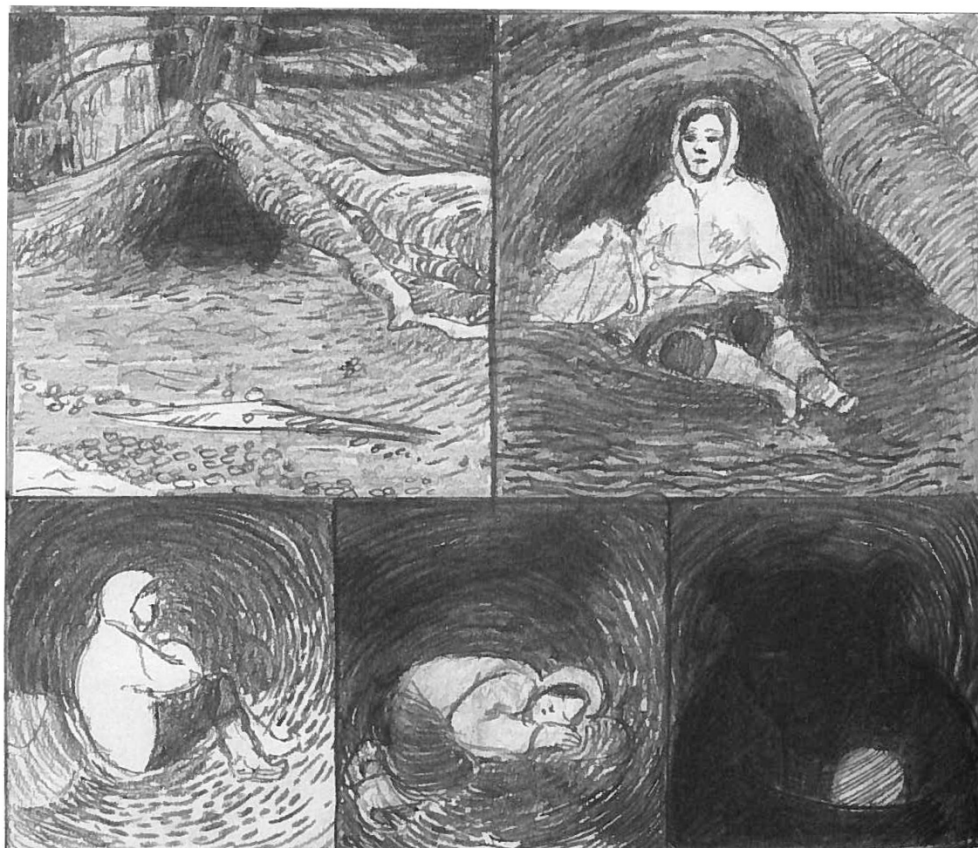
Kuva 42. Hanneriina Moisseinen, Isä – Father, 2013. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 132.

Matkan sovittuaan hän istuu illalla kuppilassa juomassa olutta, kun siellä alkaa soida ”Tango Volver” -niminen kappale. Päähenkilö vajoaa muistoihin isästä (kuva 42). Laulussa kaivataan rakasta henkilöä, jonka on kadottanut kaksikymmentä vuotta sitten. Hahmon ympärillä leijailee taas katkoviivoja. Yhdessä ruuduista Moisseinen on piirtänyt päähenkilön kasvot samalla tavalla kuin humalaisen äidin kasvot aiemmin teoksessa. Hahmon silmien tilalla on mustat aukot. Tulkitsen niin, että päähenkilö kosiskelee omaa katoamistaan lähtiessään Tulimaan soille, ja se herättää hänessä kaipausta isää kohtaan. Omien kasvojen piirtäminen samanlaisiksi, kuin humalaisen äidin kasvot, saa pohtimaan sitä, että suruprosessi on kesken. Ainakin, kun hahmo on matkustamassa mahdollisen katoamisen rajoille. Samalla pohdin, onko tämä tapa tuoda myös julki sitä, miten alkoholla on suruun kärjistävä vaikutus.

Seuraavana aamuna hän lähtee Tulimaan soille ja miettii matkatessaan, kuinka hänen olisi nyt helppo kadota. Päähenkilö miettii mahdollisuutta löytää ajan ja tilan toiselle

puolelle kulkeva reitti, jotta hän voisi löytää taas isän. Kuvitukset näissä ruuduissa ovat päähenkilön mielen maisemaa kuvaavia. Maiseman aaltoilevat muodot tuovat mieleen sen, että hahmo häilyy katoamisen rajamailla. Hahmo on kuvattu selin useassa kuvassa. Kun kasvoja ei näy, tulee lukijana olo, että hän on jo puoliksi kadonnut.

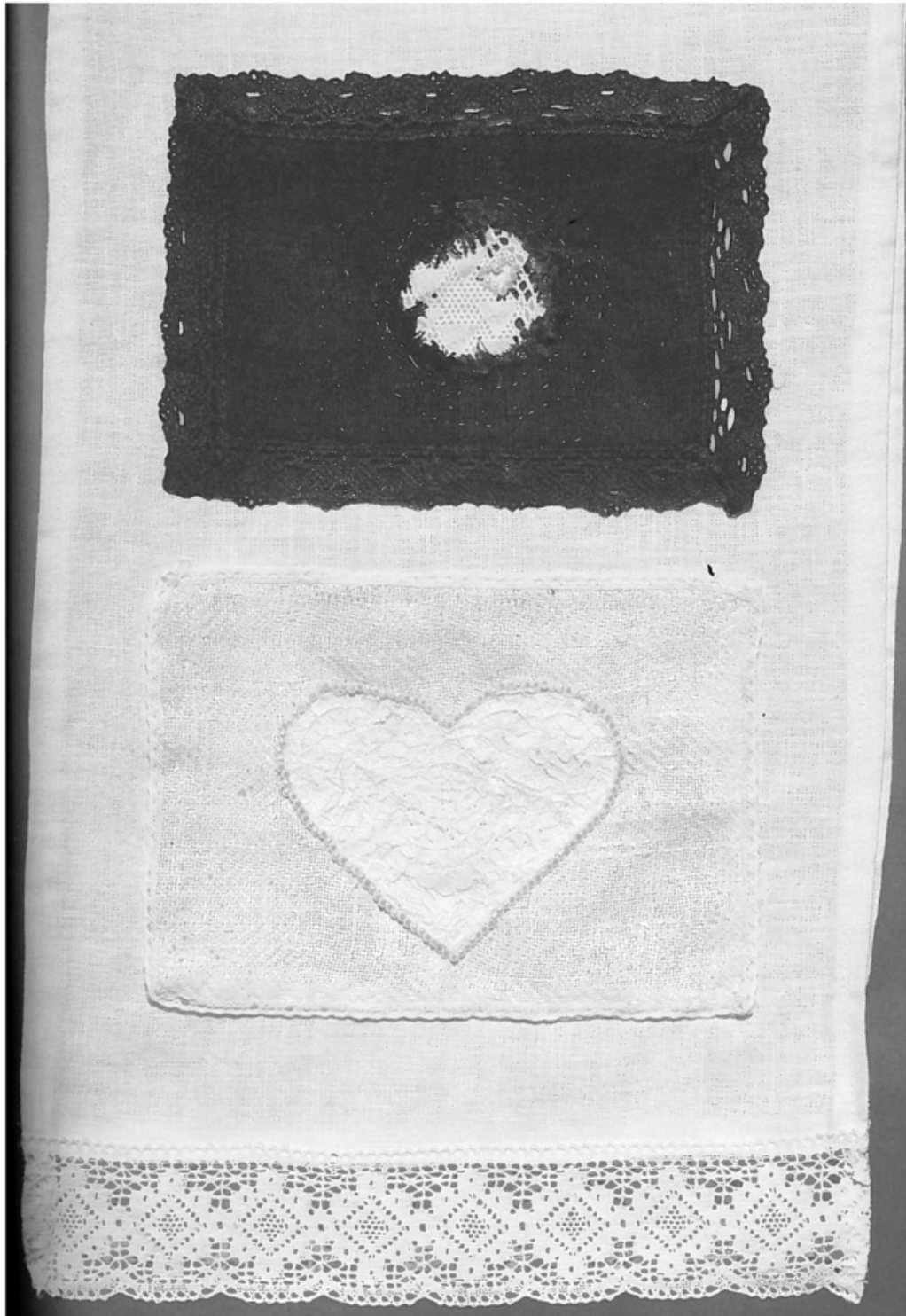
Kuva 43. Hanneriina Moisseinen, Isä – Father, 2013. Skannattu kuva sarjakuva-albumista, s 136.

Leirydyttyään Tulimaan soilla ja laitettuaan nukkumaan, viimeisessä lähes mustassa ruudussa vierailee jälleen pitkin tarinaa pistäytyvä musta karhu (Kuva 43). Karhu syleilee päähenkilöä, joten tästä tulee minulle edelleen miellelyhtymä isähahmoon. Tarina jatkuu niin, että ruudut ovat piirretyn sijaan kirjaittuja. Niissä hahmo istuu metsässä, pujottaa helmen neulan läpi, pistää sen kankaan läpi ja katoaa, mutta helmi löytää tiensä

erinäköiseen metsään (Kuva 44, s 48). Tähän toiseen metsämaisemaan alkaa ilmestyä valkoiselle pitsipohjalle lisää helmiä, jotka lopulta muodostavat sydämen muodon (Kuva 45, s 48). Seuraavalla sivulla on lähikuva nukkuvan päähenkilön kasvoista ja tapahtuma siitä, kun hän herää. Päähenkilö toteaa, että on tyytyväinen siihen, ettei kadonnut ja että on elossa. Tulkitsen tämän tapahtumaketjun irti päästämisenä ja sen asian hyväksymisenä, että isä on kadonnut.

Kuva 44. Hanneriina Moisseinen, Isä – Father, 2013. Kuvat skannattu sarjakuva-albumista, s 137.

Kuva 45. Hanneriina Moisseinen, Isä – Father, 2013. Kuvat skannattu sarjakuva-albumista, s139.

4 OMA TAITEELLINEN TYÖSKENTELY

Tässä luvussa käsittelen sarjakuvan tekemisen prosessia sellaisena, miten itse sen toteutan. Paneudun tarkemmin siihen, miten puran muistoista ja rönsyilevistä ajatuksista itselleni toimivan käsikirjoituksen muodon, ja sitä miksi olen päätenyt tiettyyn genrelliseen ja visuaaliseen lopputulokseen. Avaan myös historiaa sen takana, kuinka olen päätenyt sarjakuvataiteilijaksi.

4.1 Tieni sarjakuvien maailmaan

Äitini mukaan olen oppinut ensin piirtämään ja sitten vasta puhumaan. Visuaalisesti maailmaan tutustuminen ja sen tulkitseminen kuvataiteen keinoin ovat olleet minulle luonnollisia asioita jo hyvin varhaisesta iästä lähtien. Tässä tuskin on kovinkaan paljon poikkeuksia, oli tarkastelussa kuka tahansa kuvataiteilija. Minkä koen omalla kohdallani muista kuvataiteilijoista poikkeavaksi, on tapa sepittää tarinoita piirrettyjen kuvien rinnalle. En muista aikaa, jolloin näin ei olisi ollut. Saatoin istua yksin useita tunteja piirtämässä ja samalla selittämässä tarinaa itselleni. Tuolloin piirtäminen oli lapsekkaan lennokasta, paperia kului eikä tarinoita tullut tallennettua mihinkään. Ne jäivät piirroksiksi paperille, tarinoiden hävitessä ilmaan. Kun opin kirjoittamaan, kirjoitin useat vihottäyteen tarinoita erilaisista hevostalleilla tapahtuneista sattumuksista. Lapsena tarinani olivat paljon kytköksissä eläimiin. Erityisesti kirjoitin tarinoita liittyen hevosiin ja koiriin.

Ensimmäisen kunnianhimoisemman sarjakuvan piirsin ruutuvihkoon vuonna 2000. Tästä ruutuvihosta muodostui samana vuonna kokonainen sarjakuvalehti, joka sekini käsitteli talleilla tapahtuvia sattumuksia. Päätarina oli nimeltään "Jossun Tallilaiset", josta välittyi ihailuni, ruotsalaista sarjakuvataiteilijaa, Lena Furbergia kohtaan. Furberg piirsi useat Hevoshullu -sarjakuvalehdessä ilmestyvät sarjakuvat kuten "Polle" ja "Tuuvan talli". Hän oli ensimmäinen sarjakuvataiteilija, jota muistan ihailleen. Furbergin tarinoissa arkisuus ja samaistuttavuus herättivät kiinnostusta, ja hän on edelleen minusta ilmiömäinen piirtäjä.

Hevosteemaisen kauden jälkeen aloin piirtää enemmän lyhyitä sarjakuvia ja kuvituskuvia liittyen omaan elämäni. Tällöin olin teini-ikäinen. Sarjakuvat käsittelivät teemoja ihmissuhteiden ja teini-ikäisten henkisten kasvukipujen ympärillä. Merkittävimpiä hetkiäni yläasteella opiskellessani oli se, kun Kaisa Leka opetti halukkaille sarjakuvaa lyhyen kurssin muodossa. Hän oli opettajana kannustava, ja koin erittäin voimaannuttavana, että meitä oli opettamassa henkilö, joka teki sarjakuvaa ammatikseen. Kaisa Lekan sarjakuvat olivat jännittäviä, sillä ne kertovat hänen omasta elämästään. Tuohon aikaan hän oli tehnyt omakustanteena sarjakuvan siitä, kuinka hän on opetellut elämään amputoitujen jalkojen kanssa. Pidin myös kiehtovana ja rohkeana sitä, miten hän oli tehnyt omakustanteita. Tämä oli käännekohta siinä, että aloin ensimmäistä kertaa pohtia sarjakuvantekijän ammattia varteenotettavana vaihtoehtona.

Japanilainen sarjakuvan, manga, rantauduttua Suomeen, innostuin siitä valtavasti. Arkiset teemat vaihtuivat vähemmän arkisiksi, eivätkä sarjakuvat enää käsitelleet omaa elämäni. Mangainnostuksen myötä harjoittelin oikeanlaista piirtämistä, manga-tyylille uskollisena. Koin sen tärkeämmäksi tavoitteeksi, kuin oman sisällöllisen tuottamisen. Tuohon aikaan tekemäni sarjakuvat ja kuvituskuvat käsittelivät japanilaista alakulttuuria, suosikkiartistejani sekä suosikkisarjakuviani. Keskityin pääasiassa fanitaiteen luomiseen ja jätin oman taiteellisen sisällön tuottamisen lähes kokonaan. Innostus mangaan ja japanilaiseen kulttuuriin hiipui vähitellen. Näin jälkikäteen ajattelen, että syynä tähän oli se, että aloin tuntea tarvetta ilmaista itseäni taiteilijana, eivätkä valmiit kaavat enää riittäneet minulle.

Luen nykyäänkin valikoituja mangateoksia. Lähinnä sellaisia, joihin koen tiettyä tunteidettä. Japanilaisista sarjakuvataiteilijoista itselleni tärkein inspiraation lähde on Junji Ito. Hänen kauhusarjakuvistaan olen saanut paljon inspiraatiota taiteellista opinnäyte-työtä varten. Ito edusti, ja edustaa edelleen, aikuisille suunnattua mangaa, minkä takia hänen teoksensa on minulle erittäin rakkaita.

Kaikki sivuamani vaiheet ovat olleet tärkeitä, jotta voisin olla se, mitä olen tässä hetkessä. Jokaista vaihetta on yhdistänyt kuitenkin sama päämäärä: halu piirtää sarjakuvia.

4.2 Käsikirjoittaminen ja hahmosuunnittelu

Seuraavaksi käsittelen prosessia siitä, miten opinnäytetyöni taiteellinen osuus rakentuu. Aloitin käsikirjoitusprojektin keväällä 2020. Tarinani pohjautuu omakohtaiseen kokemukseeni neurologiseen sairauteen sairastuneen poikaystävän kanssa elämisestä. Tarina on autofiktiivinen, joten jätän tuomatta julki kipeimpiä puolia suhteestamme. Suhteemme aikana olin 14-vuotias ja hän 17-vuotias. Kertomukseni ajoittuu tälle ajalle. Eteläpohjalaisuuteni tulee näkymään tarinassa miljöön sekä puheessa käytetyn murteen kautta. Siitä syystä, että aihe on rankka, päädyin ratkaisuun kertoa tarinani kauhukertomuksen muodossa. Kauhukertomuksen valossa pystyn tuomaan julki traumaattisina kokemiani tilanteita ilman, että tarinasta tulee eettisesti arveluttava tai lukijalleen luotaantyöntävä.

Kesäkuuhun 2020 mennessä minulla oli kirjoitettuna runko käsikirjoitustani varten. Omaa piirtotyöskentelyäni varten käsikirjoitus oli valmis. Kustantajia varten aion tehdä erikseen kuvakäsikirjoituksen sekä valmista tussattua sarjakuvaa, jotta tyyli ja tarina pääsee paremmin esille. Päätin muuttaa käsikirjoitusta niin, että neurologisen sairauden sijasta kyse onkin siitä, että poikaystäväni on riivattu. Tuon sarjakuvan alkusanoissa esiin sen, että tarina pohjaa tositapahtumiin, jonka avulla saan lukijan viritettyä haluamaani lukemisen tilaan. Tämä mahdollistaa sen, että lukijan omalle vastuulle jää, ottaako hän tarinan totena vai ”totena”.

Kirjoitusprosessia helpottamaan luin Scott McCloudin *Making Comics* (2006). McCloudin opas on ajaton ja antaa tukea sitä tarvitsevalle sarjakuvantekijälle. Kyseessä on kuitenkin teos, jonka voi lukea sellainenkin henkilö, joka on kiinnostunut sarjakuvista vain yleisesti ja tahtoo esimerkiksi kasvattaa itseään lukijana. Minulta se poisti tiettyä epävarmuutta, jota olin ehtinyt kasata itseeni.

Kirjoittaessani käsikirjoitusta hyödynsin muistiani niin paljon, kuin pystyin. Koska osa tilanteista on ollut itselleni äärimmäisen traumaattisia (itsemurha, minuun kohdistuva väkivalta), en muistanut niitä täysin selkeästi. Näihin tapahtumiin otin mukaan värikynää ja dramatisoin tapahtumia, jotta niistä saadaan kauhukertomuksen teemaa tukevia.

Minulla on ollut tekijänä aina sisäsyntyinen tarve kertoa tarinoita. Jopa kuvituksia tehdessäni sepitän niiden taustalle tarinan. Tämä toimii myös toisinpäin. Käsikirjoitusvaiheessa minulla oli selkeä visio siitä, miltä hahmot ja miljöö tulevat näyttämään. Tähän

projektiin hahmoja suunnitellessani olen ottanut vaikutteita oikeista henkilöistä, mutta tahdon häivyttää heistä liian tunnistettavat piirteet pois. Valveen tapa ottaa tutuista henkilöistä jotain tunnistettavaa ja sekoittaa ne keskenään, on mielestäni toimivaksi todettu tapa rakentaa hahmojen ulkonäköä (Sarjakuvaelämää 2018). Scott McCloud taas kertoo kirjassaan *Making Comics*, että useat tekijät lisäävät hahmoihinsa palan itseään, joka saattaa lisätä hahmon lähestyttävyyttä ja tarinan uskottavuutta, mutta muistuttaa samalla, että liian pitkälle vietyä saattaa tehdä tarinasta tylsän (McCloud, 2006, 68). McCloudin kommentti avautuu minulle niin, että hahmoihin ei saa tarpeeksi variaatioita, mikäli jokaiseen laittaa liikaa itseään mukaan ja siksi tarinasta on vaarana tulla tylsä. Olen tästä samaa mieltä, minkä vuoksi itseäni kuvaava hahmo on ainut, joka mukailee minua.

Tarinassani ei ole perinteistä ”sankari ja pahis” -asetelmaa, vaikka kyseessä onkin tarina, joka keskittyy ulkopuolisen pahan riivaaman pojan elämään. Minä itse en ole sankaritar, enkä oikein uhrikaan, vaan pidän itseäni pikemminkin kokijana, joka on sattumalta päätenyt tarinassa olevaan tilanteeseen. Sarjakuvaa rakentaessani ja käydessäni läpi käsikirjoitusta, pidän mielessäni japanilaisen ja länsimaalaisen kauhun eroavaisuudet. Länsimainen kauhu nojaa shokeeraavuuteen, kun taas japanilaiselle kauhulle on ominaisempaa olla vähäeleistä ja tilanteet, joissa kauhun kokemukset tapahtuvat ovat arkisempia. Junji Iton sarjakuvista minulle on tuttua se, että tarinat jättävät enemmän kysymyksiä kuin antavat vastauksia, mikä luo mielestäni paremman alustan lukijan oman mielikuvituksen käyttämiselle. Kun lukijalla on mahdollisuus tulkita itse tarinaa, hän täyttää omalla mielikuvituksellaan epäselvät tai monitulkintaiset kohdat. Tämän perustelen sillä, että sarjakuvalla on omintakeinen kielensä, joka ei kuitenkaan kovin poikkea elokuvan ilmaisukeinoista. Sarjakuva muodostuu kuvista, ruuduista ja ruutujen välisestä tyhjistä tilasta. Lukijalla on kyky muodostaa kuvien välille jatkumo, vaikkei kaikkea olisi kuvissa kerrottu. Lukija siis ikään kuin näkee ruutujen väliseen tyhjään tilaan (Metka mediakasvatuskeskus. www.mediametka.fi/open-oppimispolku/sarjakuvan-perusteet/. Viitattu 13.9.2020). Tämä on minulle yksi merkittävimmistä syistä, miksi olen valinnut mediakseni sarjakuvan enkä vaikka maalaustaidetta.

4.3 Sarjakuvan piirtäminen

Pienlehtiä tai lyhyempiä strippejä tehdessäni en kirjoita perinteistä käsikirjoitusta, vaan kerron ajatuksissani tarinaa, jonka piirrän suoraan sivuille. Joskus käytän päässäni olevan tarinan lisäksi muistiinpanoja tarinan pääkohdista. Koen, että pitkää tarinaa luodessa tämä on työskentelytapana liian riskialtis.

Taiteellisen opinnäytetyön tarinan ollessa pidempi kertomus koin, että minulla on hyvä olla yhtenäisempi käsikirjoitus, johon tarvittaessa palata. En ole tehnyt pidempää tarinaa ja pelkäsin, että mikäli minulla ei ole mitään muistilappua, johon palata, kokisin urakan liian vaikeana ja sen seurauksena menettäisin mielenkiintoni projektin loppuun saattamiseen. Aloitin käsikirjoituksen purkamisen kuvakäsikirjoitukseksi, mitkä piirsin A4-kokoiselle paperille. Luonnoksenomaisuus saa näkyä kuvakäsikirjoitusvaiheessa, mutta kun aloin piirtää sivuja puhtaaksi, hyödynsin viivoitinta ryhdittääkseni sivujen rakennetta. Sivut rakennan intuitiivisesti. Tony Dunderfelt kirjoittaa intuition olevan psyykkeemme antama apu meille, jotta tavoitteemme tulisivat todeksi ja tarpeemme täytetyiksi. Hän jatkaa eri intuition muodoista. Nopea intuitio edustaa havainnointia, tietyn kokonaisuuden suoraa näkemistä. Hidas intuitio taas edustaa alitajuisen tiedon prosessoinnin havaintoa. (Dunderfelt, 2008,13,19) Hänen teostaan lukiessani tulin tietoiseksi monesta työskentelyyni liityvästä prosessista. Ne ovat kytköksissä intuition, omaan sisäiseen kokemukseen siitä, mikä on teoksen kannalta oikea suunta. Olemme tieteen myötä tottuneet siihen, että asiat ovat usein järkiperustein perusteltavissa tai loogisia. Siksi on välillä vaikea uskoa intuition, sillä sille ei ole näkyviä eikä selkeitä syitä (Dunderfelt, 2008, 19).

Luonnosten jälkeen tussaan sivut puhtaaksi luonnosten päälle. Olen kokenut tämän itselleni toimivaksi työtavaksi. Joskus olen käyttänyt valopöytää apunani, mutta koen, että viivani eläväisyys kärsii siitä, kun joudun arvailemaan luonnoksia tussaukseen tarkoitettun paperin alta. Luonnokset teen lyijytäytetekynällä, piirrokset ovat osittain erittäin sekava kasa viivoja, mutta minulle itselleni ne ovat suuntaviittoja valmiin kuvan rakentamiseen.

Tussaukseen käytän usein Pentelin Brushpen -nimistä sivellinkynää, jonka sisälle laiteaan vaihdettava musteampulli. Pidän myös Sakura Micron -tusseista ja Indian inkistä ja erilaisista synteettisistä siveltimistä sen kanssa. Sakura Micronin -tusseissa on minulle

se ongelma, että ne eivät ole kovin pitkäikäisiä, joten pelkästään jo luontoa säästääkseni käytän enemmän Brushpeniä tai siveltimiä ja Indian ink -mustetta.

Tussauksen jälkeen annan sivujen kuivua vähintään kaksi päivää ennen, kun kumitan ne. Tämä auttaa siinä, että muste ei leviä paperilla kumittaessa. Paperina minulla on Daler & Rowneyn Drawing Paper:ia, joka on tarpeeksi liukasta, mutta kuitenkin hieman huokoista.

Työvälineet ovat valikoituneet useiden erilaisten kokeilujen kautta. Tussit ja musteet ovat valikoituneet tekemiseeni pigmenttiensä takia, mutta myös sen takia, että ne sopivat omaan käsialaani. Eri musteilla on erilaisia ominaisuuksia ja toiset sopivatkin esimerkiksi kalligrafiaan paremmin, kuin piirtämiseen. Oman kokemukseni kautta esimerkiksi kiinalainen muste ei ole pigmentiltään Indian inkin veroista ja ei näin ollen kestä kumitusta yhtä hyvin.

Valmiit ja kumitetut sivut skannaan ja siirrän Photoshop -ohjelmaan editoitavaksi. En käytä sarjakuvissani värejä vaan ne ovat mustavalkoisia. Tämä on osin tietoinen valinta, mutta perustuu myös siihen, mikä miellyttää omaa silmääni. Olen vuosien saatossa oppinut rakentamaan sarjakuvani mustavalkoisena. Pidän myös muotojen rakentamisesta mustavalkoisena. Kauhutarjakuvaa, myös mangaa, ajatellen mustavalkoisuus on olennaista. Manga, eli japanilainen sarjakuva, on pääasiassa mustavalkoista ja värejä esiintyy yleensä kansien lisäksi vain erikoissivuilla, jotka ovat tarinan alussa tai lopussa.

Junji Ito – kauhun japanilainen kummisetä

Junji Ito on vuonna 1963 Nakatsugawassa syntynyt sarjakuvataiteilija. Ito kertoo haastattelussa, että ei ole tietoisesti valinnut kehollisen kauhutarjakuvan piirtämistä, vaan on aina pitänyt ihmiskehoa itseään kauhun lähteenä. (Vizmedia 2020). Hänen tunnetuimpia teoksiaan on Uzumaki, Tomie ja Gyo. Ito on julkaissut lukuisia lyhyempiä sarjakuvatariinoita, joita voi lukea netistä ja niistä on koottu isompia kokoelma-albumeita.

Junji Itoon tutustuin ollessani 17-vuotias. Ensimmäisiä käännettyjä sarjakuvia luin netin kautta, mutta olen sittemmin ostanut hänen fyysisiä sarjakuvajulkaisujaan. Ihailuni Junji Itoa kohtaan perustuu siihen, miten hän nyrjäyttää arkiset asiat päälle saaden

aikaan erittäin häiriintyneitä tilanteita. Hänen kauhusarjakuviinsa liittyy tiettyä yliluonnollisuutta, mutta myös päättömyyttä, mikä saa tilanteet vaikuttamaan epänormaaleilta. Ito onnistuu luomaan sarjakuviinsa usein kauhuelokuvista tutun "jumpscare" efektin. Jumpscare-termi tarkoittaa ilmiötä, joka on tuttu kauhuelokuvista, -peleistä ja -sarjakuvista ja jolla pyritään pelästyttämään katsoja jollain yllättävällä ja pelottavalla kuvalla. Ito käyttää tätä tarinoissaan geneerisesti niin, että yllättävä ja pelottava ruutu on sijoitettu rauhallisemman kohtauksen päätteeksi, yleensä sivun vaihdon jälkeen. Tämä luo oikeanlaista tunnelmaa ja rakentaa "jumpscare"-kokemuksesta uskottavan sarjakuvan keinoin.

Iton visuaalinen ilmaisu on vahvaa ja tunnistettavaa. Iton piirtojätki on herkkää ja viiva- maista, mutta samalla isot mustat pinnat sekä arvaamattomasti syntyneet viivanvedot kokoavat kuvaan tiettyä epämukavaa ja värisevää tunnelmaa, joka on olennainen osa kauhusarjakuvan piirtämistä.

Iton käyttämät tehokeinot, joiden koen toistuvan ja jotka aiheuttavat minulle pelon tunte- muksia, liittyvät kasvojen ilmeisiin tai kehon muutoksiin. Hänellä on ollut myös hahmoja, jotka hiljaisuudellaan tai sinnikkäällä luonteellaan saavat minussa aikaan ahdistuksen tunte- muksia. Ito itse mainitsee VizMedian julkaisemassa haastattelussa, että hänen mie- lestään ihmisen keho on itsessään pelottava, ja hän piirtääkin paljon tästä syystä erilaisia muodonmuutoksia. Tässä yhteydessä hän nostaa esille Slug Girl -sarjakuvan, jonka hahmoon hän oli saanut inspiraation omasta kielestään ja siitä, miten paljon se muistut- taa etanaa (Vizmedia 2020).

Ito on toiminut suurena innoittajana siinä, että ole tahtonut alkaa piirtää ammatikseni sarjakuvaa. Visuaalista opinnäytetyötäni ajatellen, on ollut lohdullista löytää Iton teokset uudelleen ja ammentaa niistä inspiraatiota omaa sarjakuvateosta varten. Tämän opin- näytetyön myötä minulle tarjoutui paras mahdollinen tilaisuus analysoida hänen teoksi- aan syvemmin, jonka kautta olen alkanut ymmärtämään omaa tekemistäni aiempaa pa- remmin.

5 LOPUKSI

Kirjallisessa opinnäytetyössäni olen tarkastellut sarjakuvan kerronnallisia mahdollisuuksia ilmentää trauman kokemuksia. Keskityin kahden kotimaisen sarjakuvataiteilijan ja yhden ulkomaalaisen sarjakuvataiteilijan teoksiin sekä heidän tekijyyteensä haastattelujen avulla. Sarjakuvataiteilijoiksi valitsin kotimaisista Hannariina Moisseisen ja Emmi Valveen, ulkomaalaisena taiteilijana tarkasteltavana oli japanilainen taiteilija Junji Ito. Valveelta ja Moisseiselta analysoin teokset, jotka ilmensivät omakohtaisia kokemuksia. Junji Itoilta tarkastelin hänen tuotantoaan yleisesti ja tutustuin häneen tekijänä haastattelujen avulla.

En niinkään etsinyt yhteneväisyyksiä kotimaisten tekijöiden tavasta tuoda ilmi trauman kokemuksia. Enkä etsinyt vastausta siihen, miten tekijät olivat kokemuksistaan selvinneet, vaan paneuduin siihen, mitä kokonaisuuksia he olivat luoneet ja mitkä asiat toistuvat heidän sarjakuvissaan. Valveen teosta analysoidessani minua kiinnosti hänen tapansa ilmentää traumaattisia tilanteita kuolleella ilmeellä ja se, miten hän käsittelee seksiä ja väkivaltaa teoksessaan. Moisseisen sarjakuva-albumiin paneutuessani olin kiinnostunut hänen toistuvasta tavastaan ilmaista ahdistavat tilanteet katkoviivoin hahmojen ympärillä. Junji Iton kohdalla kiinnitin huomiota hänen tapansa rakentaa kauhun kokemusta ja hänen tekijyyteensä.

Olen tarkastellut myös omaa taiteellista työskentelyäni. Olen keskittynyt erityisesti siihen, mitä eri vaiheita käyn läpi aloittaessani pitkää sarjakuvakertomusta. Useasti itseltäni on taiteilijana jäänyt huomiotta se seikka, miten paljon työtä eri projekteihin sisältyy. Erityisesti minua on kiinnostanut, miten eri tekijät ja genret ovat vaikuttaneet omaan tekemiseeni. Olen tutkinut autofiktiivistä lähestymistapaa omassa tekemisessäni. Kirjallinen opinnäytetyö on tarjonnut oivan alustan uuden oppimiselle ja oman taiteellisen suunnan vahvistumiselle. Tekstissä käsittelemäni teemat ovat kytköksissä omaan taiteelliseen työskentelyyn sikäli, että aion jatkaa autofiktiivisen työskentelyn parissa vielä tulevaisuudessaakin.

LÄHTEET

Chute, Hillary L. 2010: *Graphic Women. Life Narrative & Contemporary Comics*. Columbia University Press, New York.

Dunderfelt, T. 2008: *Intuitio. Sisäinen viisaus*. Kirjapaja, Helsinki.

Haaramo S. & Palonen K. 2002 (toim.): *Trauman monet kasvot. Psykkinen trauma sisäisenä kokemuksena*. RT-Print, Pieksämäki.

Huttunen M., psykiatrian erikoislääkäri 2018: *Yleinen ahdistuneisuushäiriö*. Terveyskirjasto Duodecim-verkkopalvelu. Viitattu 13.9.2020

Kangassalo O2018: *Sarjakuvaelämää*. Yle Areena -verkkopalvelu. Viitattu 18.6.2020.

McCloud S 2006: *Making Comics*. Harper Collins Publishers, New York

Metka mediakasvatuskeskus: *Sarjakuvan perusteet*. Viitattu 13.9.2020

Moisseinen H. 2013: *Isä – Father*. Huuda huuda, Helsinki.

Valve E., 2017: *Armo*. Asema Kustannus, Oulu.

Vizmedia 2020: *A Talk with Junji Ito*. Youtube-videopalvu Viitattu 13.7.2020